

Leren, Beleven & Ontdekken!

Protocol Hoogbegaafdheid en differentiatie OBS Het Volle Leven

Inhoudsopgave

1	Algemeen.....	4
1.1	Inleiding.....	4
1.2	Visie van de school.....	5
1.2.1	Onze visie.....	5
1.2.2	Differentiatie.....	6
1.2.3	Groep 1/2.....	6
1.2.4	Midden- en bovenbouw.....	6
1.2.5	Draagvlak.....	6
1.3	Kerdoelstellingen School – Algemeen.....	8
1.3.1	Missie van de school.....	8
1.3.2	Kerdoelstellingen.....	8
1.4	Doelstelling protocol hoogbegaafdheid.....	9
1.4.1	Doelen schoolplan 2019- 2023.....	9
1.4.2	Korte termijndoelen.....	9
1.4.3	Midden termijndoelen.....	10
1.4.4	Lange termijndoelen: De stip op de horizon.....	11
2	Hoogbegaafdheid.....	12
2.1	Theorie hoogbegaafdheid.....	12
2.1.1	Verschillende inzichten.....	12
2.1.2	Theorie hoogbegaafdheid.....	13
2.1.3	Specifieke kenmerken van het Zijnsluik.....	14
2.2	Doelgroepomschrijving.....	16
2.2.1	Benaming doelgroep.....	16
2.2.2	Differentiatie binnen de doelgroep.....	16
3	Werkwijze.....	18
3.1	Signaleren en selecteren.....	18
3.1.1	Onderbouw.....	19
3.1.2	Midden- en bovenbouw.....	20
3.1.3	Dubbel-bijzondere leerlingen.....	21
3.1.4	De onderpresterende leerling.....	22
3.2	Compacten, Verrijken, Versnellen.....	23
3.2.1	Korte uitleg Compacten, Verrijken, Versnellen.....	23
3.2.2	Algemeen.....	24

3.2.3	Onderbouw.....	24
3.2.4	Midden- en Bovenbouw	25
3.3	Leerdoelen buiten de eigen groep voor (hoog)begaafde leerlingen	27
3.3.1	Leerdoelen in de Projectklas	27
3.3.2	Praktische criteria.....	28
3.4	Materialen en Methodes.....	29
3.4.1	Materialen en methodes voor alle jaargroepen	29
3.4.2	Materialen en methodes voor de midden- en bovenbouw	32
3.4.3	Materialen en methodes voor de bovenbouw.....	33
3.5	Administratie	34
3.5.1	Registratiesysteem	34
3.5.2	LOVS.....	34
3.5.3	Rapporten.....	34
3.6	Overdracht en doorgaande lijnen	35
3.6.1	Overdracht.....	35
3.6.2	Doorgaande leerlijnen.....	35
4	Organisatie	36
4.1	Omgeving en partners protocol Hoogbegaafdheid.....	36
4.2	Huidige situatie.....	37
4.3	Advies op het gebied van deskundigheid.....	38
5	Borgen en voortgang	39
5.1	Communicatie	39
5.2	Protocol-cyclus en evaluatie.....	39
6	Bijlagen	40
6.1	Specifieke kenmerken 'Zijnsluit' Tessa Kieboom	40
6.2	Kenmerken van (hoog)begaafde leerling	41
6.3	Kenmerken van de dubbel-bijzondere leerling	45
6.4	Kenmerken van de onderpresterende leerling	48
6.5	Checklist onderpresteren	50
6.6	Taxonomie van Bloom	52
6.7	Denksleutels	55
6.8	Het TASC-model.....	56
6.9	Voorbeeldles Projectklas groep 3.....	57
6.10	Uitleg zorgniveaus	58

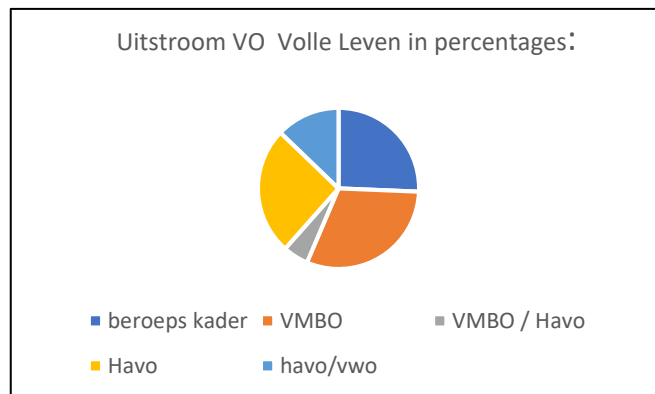
1 Algemeen

1.1 Inleiding

Onderwijs draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen, het zorgt voor overdracht van maatschappelijke en culturele verworvenheden en het maakt kinderen gereed voor participatie in de samenleving. De belangrijkste zaken die leerlingen moeten leren, zijn vastgelegd in de wettelijke kerndoelen. Kerndoelen zorgen ervoor dat leerlingen zich in hun schoolperiode blijven ontwikkelen en ze garanderen bovendien een breed en gevarieerd onderwijsaanbod.

Leren, leven & ontdekken, dit zijn de pijlers die binnen de school centraal staan. Deze pijlers vormen de basis in de wijze waarop we als school de kerndoelstellingen aanbieden.

Een school kan zich onderscheiden in onderwijsvisie, leerling- en leerkrachtpopulatie en afspraken. Basisschool Het Volle Leven is een grote school met ongeveer 650 leerlingen. De gemiddelde groeps grootte bestaat uit 30 leerlingen. Onze school heeft een populatie met een breedspectrum aan onderwijsbehoeften. Er is een grote groep van 90 leerlingen met een grotere begaafdheid. Er is een grote groep leerlingen met leerachterstanden en een kleine middengroep die zich daar tussenin bevindt. De uitstroom naar het voortgezet onderwijs is hierdoor zeer gevarieerd, zie het schema hiernaast. Het aantal is weergegeven in percentages. De gevarieerde populatie betekent dat er veel gevraagd wordt van de leerkrachten op het gebied van differentiatie binnen eenzelfde jaargroep.

In het verleden is er vooral veel aandacht geweest voor de leerling die met de Cito-toets scoorde op het landelijk gemiddelde of hieronder. De ondersteuningsstructuur is hierop aangepast in de afgelopen jaren. Met de inzet van pre-teaching, verlengde instructie en aangepast werk sluit de school aan bij deze leerlingen.

Op het gebied van (hoog)begaafdheid wordt er de laatste jaren beter gesignaleerd dan voorheen. Er is meer kennis aanwezig over (hoog)begaafdheid binnen de school. Om ook deze kinderen goed te kunnen bedienen, is een hernieuwd protocol nodig. Het oude protocol stamt uit 2015.

Het Volle Leven richt zich met dit protocol op (hoog)begaafde leerlingen die behoefte hebben aan een aangepast leerstofaanbod, omdat het reguliere leerstofaanbod hen te weinig uitdaging biedt. Deze leerlingen nemen deel aan de Projectklas (zie uitleg in 2.2.2.)

Het protocol heeft hierbij als doel de doorgaande leerlijn te waarborgen.

Tevens zal het protocol dienen als leidraad voor leerkrachten, intern begeleiders, ouders en de leerkracht van de Projectklas; hoe te handelen als er een vermoeden is dat een leerling (hoog)begaafd is. Daarnaast zal het plan inzicht geven in het traject dat de school met leerlingen en ouders doorloopt als er sprake is van (hoog)begaafdheid.

Het protocol is onderdeel van het schoolplan en is tevens een werkdocument. Het zal meegroeien in de vormgeving van het onderwijs aan (hoog)begaafden leerlingen binnen de school. Het zal ieder jaar

opnieuw bekeken gaan worden en indien nodig wordt het aangepast door de werkgroep 'Begaafdheid'.

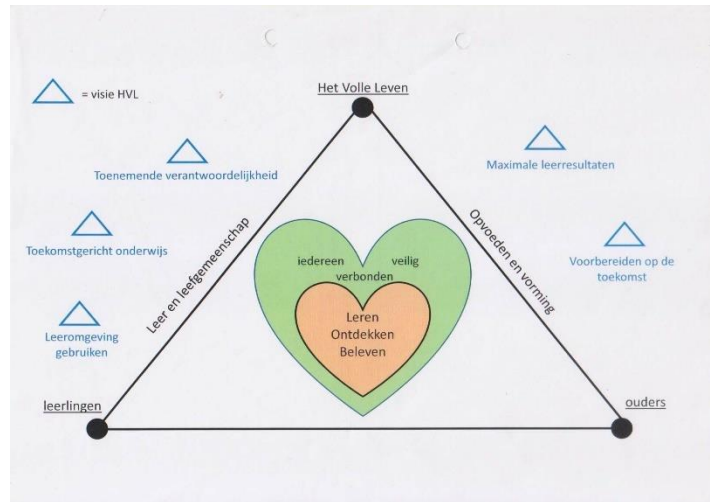
1.2 Visie van de school

1.2.1 Onze visie¹

Op onze school...

1. *Voelen leerlingen zich veilig en verbonden.*

Wij werken vanuit een positieve en democratische benadering binnen duidelijke grenzen aan een pedagogisch klimaat, waarin kinderen zich veilig en verbonden voelen. Wij hebben de methode 'De Vreedzame School' gekozen om hierbij te ondersteunen.

2. *Behaalt iedere leerling maximale leerresultaten.*

Wij werken opbrengstgericht voor de kernvakken rekenen, taal en lezen. Dit betekent dat wij voor iedere leerling maximale leerresultaten op het eigen niveau willen behalen. De afspraak binnen onze school is om de instructie van de les hoog in te zetten, omdat de gemiddelde leerling aan de bovenkant scoort met toetsresultaten. De leerhonger dient gestild en tevens gevoed te worden.

3. *Bereiden wij leerlingen voor op de toekomst.*

Wij leren de leerlingen 21e-eeuwse vaardigheden te ontwikkelen, zodat zij op de toekomst worden voorbereid. Wij werken specifiek aan de volgende vaardigheden: samenwerken, communicatie, creatief en kritisch denken, burgerschapsvorming en karaktervorming. Dit doet de school o.a. aan de hand van een methode voor wereldoriëntatie. Daarnaast wordt er schoolbreed ieder schooljaar aan verschillende projecten gewerkt.

4. *Maken wij bij het leren van de leerlingen optimaal gebruik van de leeromgeving.*

Ons gebouw is zo ontworpen, dat zelfstandig, samenwerkend en groepsdoorbrekend leren wordt gestimuleerd. Het schoolterrein is zo ingericht om met de dieren en schooltuinen bij te dragen aan natuur-, sport- en cultuureducatie.

5. *Zien wij het leerproces en de zelfstandigheid van leerlingen als een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders, school en leerlingen.*

Wij leren de leerlingen (mede)verantwoordelijk te worden voor hun eigen leerproces en doelen te stellen. Dit doen we bijvoorbeeld door minimaal drie keer per jaar een gesprek te voeren tussen leerling, ouder en leerkracht. Het vormgeven van eigenaarschap van de leerling is volop in ontwikkeling binnen de school.

¹ Bron: Schoolgids van Het Volle Leven

1.2.2 Differentiatie

Differentiatie staat hoog in het vaandel, zoals ook te lezen is in de visie van de school.

Leerlingen dienen te worden uitgedaagd op hun eigen ontwikkelingsniveau. Zodoende wordt dit al vanaf groep 1 vormgegeven. Op het gebied van (hoog)begaafdheid is de school erg in ontwikkeling. Er wordt nu een aantal jaren gewerkt met een Projectklas (voorheen; Plusklas) welke is opgesplitst in twee verschillende benamingen vanwege verschillende doelgroepen (zie 2.2.2.). Het staat nog in de kinderschoenen wat betreft de signalering van de doelgroep, de inhoudelijke invulling van het lesprogramma, welke kinderen in aanmerking komen voor de Projectklas, kortom; de gehele vormgeving dient goed te worden neergezet. Dit protocol zal de leidraad vormen voor de vormgeving van het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen binnen de school.

1.2.3 Groep 1/2

In de onderbouw wordt gewerkt middels 'spelend leren' om de kerndoelstellingen te behalen. Er wordt op thematische wijze lesgegeven. Op basis van het observatiesysteem KIIK! registreren de leerkrachten waar de leerlingen staan in hun ontwikkeling en worden de leerlingen onderverdeeld in 3 ontwikkelingsleeftijden. Deze verdeling staat dus los van de kalenderleeftijd. Op basis hiervan krijgen de leerlingen op de verschillende vakgebieden op hun eigen niveau les, zodat de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong de uitdaging krijgen die ze nodig hebben. Ze krijgen hun lesdoelen zoveel mogelijk aangeboden in de hoeken, waar deze in de activiteiten zijn verwerkt. Daarnaast krijgen ze les in een kleine kring, al dan niet groepsdoorbrekend met andere klassen. Het lesniveau van de kleine kring is eveneens ingedeeld op ontwikkelingsniveau.

De leerlingen die extra herhaling nodig hebben op een bepaald gebied, krijgen dit ook in een samengesteld groepje aangeboden. De leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong nemen deel aan de Projectklas, zodat ze met Peers (gelijkgestemden) in contact komen en op hun eigen niveau met extra lesstof aan de slag kunnen. Op deze wijze wordt er op een complete wijze gedifferentieerd bij de onderbouw.

1.2.4 Midden- en bovenbouw

In de midden- en bovenbouw wordt lesgegeven middels EDI, het Effectief Instructie Model, op deze wijze worden er betere leerprestaties bevorderd doordat de leseffectiviteit verhoogd wordt. Door een goede instructie op maat te geven, zijn alle leerlingen actief betrokken.

De (hoog)begaafde leerlingen nemen deel aan de basisinstructie, om er zeker van te zijn dat er geen hiaten ontstaan. Vervolgens kunnen ze starten met het maken van de opdrachten. Hierop zal in hoofdstuk 1.4 verder op ingegaan worden.

Met betrekking tot (hoog)begaafde leerlingen, zijn de regulieren lessen niet altijd voldoende om recht te doen aan de pijlers van de school. Ze kunnen behoefte hebben aan een extra lesaanbod, om voldoende uitgedaagd te worden. Om deze reden nemen deze leerlingen deel aan de Projectklas, om hun mogelijkheden om tot leren te komen te vormen en het creatieve (denk-)proces te stimuleren. De leerkrachten maken schoolbreed gebruik van leerpleinen, waar Peers elkaar kunnen ontmoeten en samenwerken.

1.2.5 Draagvlak

Het draagvlak voor het goed onderwijzen van (hoog)begaafde leerlingen groeit ontzettend. Het behalen van maximale leerresultaten voor iedere leerling ligt hier mede aan ten grondslag.

Er gebeuren al veel goede zaken op het gebied van (hoog)begaafdheid. Er worden cursussen gevolgd door leerkrachten, omdat ze geïnteresseerd zijn geraakt in het onderwerp. Er is een uitwisseling opgestart met een ervaren leerkracht van een Plusklas van een andere school.

In de onderbouw is in het schooljaar 2019-2020 een nieuw intakeproces opgestart, om de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong (sneller/ beter) te signaleren aan de hand van een nieuwe intakelijst waaruit onder andere signalen voor een ontwikkelingsvoorsprong gehaald kunnen worden. De leerkrachten van de onderbouw hebben een workshop gevolgd over de signalering hiervan en weten waar ze op moeten letten en hoe ze vervolgens kunnen handelen.

Leerkrachten komen vaker met vragen met betrekking tot leerlingen of voor lesideeën en aanvullende opdrachten bij de leerkracht van de Projectklas. Het is merkbaar dat het onderwerp '(hoog)begaafdheid' begint te leven binnen de school en daarmee ook de inzet om deze leerlingen meer aan te bieden dan de reguliere lesstof.

Er is een werkgroep "Begaafdheid" die zich bezighoudt met het bepalen van de doelen op het gebied van (hoog)begaafdheid. Deze doelen zijn opgenomen in het schoolplan van 2019 - 2023. Deze zullen verderop in het protocol terugkomen. Door de directie is er budget vrijgemaakt om te investeren in wat nodig is, ter uitdaging van deze leerlingen; zie budgettering p. 40.

De uren van de Projectklas worden verder uitgebreid in het schooljaar 2021-2022, van 3 naar 4 dagen, om de hele school goed te kunnen bedienen met een Projectklas. Het Volle Leven vindt de Projectklas een belangrijk onderdeel binnen de school voor de (hoog)begaafde leerlingen.

1.3 Kerndoelstellingen School – Algemeen

1.3.1 Missie van de school

Op Het Volle Leven staan de leerlingen van jongs af aan volop in het leven. Ze worden in een veilig klimaat voorbereid op de veranderende maatschappij waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de leeromgeving. Hierbij speelt toekomstgericht onderwijs en aandacht voor natuur, cultuur en sport een grote rol.

1.3.2 Kerndoelstellingen

Zoals eerder benoemd, heeft de school een grote groep (hoog)begaafde leerlingen. De volgende algemene doelstellingen zijn voor de school belangrijk om na te streven:

- 1. De leerlingen nemen iedere dag met plezier deel aan het onderwijs.*
Dit betekent niet dat alle leerstof “leuk” wordt gevonden, maar wel dat ze een positief beeld hebben van zichzelf, van de school en hun plek daarin. Het welbevinden van de leerlingen staat voorop. Dit wordt ieder jaar gemeten door het voeren van gesprekken tussen de leerkracht en de leerling. Daarnaast vult de leerkracht 2 keer per jaar SCOLL in, een vragenlijst die inzicht geeft over het sociaal-emotioneel welbevinden van de individuele leerling. Vanaf groep 6 vullen de leerlingen dit ook zelf 2 keer per jaar in. Deze uitkomsten worden besproken door de leerkracht met de leerling en de ouders. Eventueel wordt er gekeken welke acties nodig zijn om het kind zich prettig te laten voelen.
- 2. Alle leerlingen, van groep 1 tot en met groep 8, worden uitgedaagd om te presteren op hun eigen ontwikkelingsniveau en te leren in de zone van de naaste ontwikkeling.*
Leerlingen presteren op het niveau dat bij hun capaciteiten hoort. Dit wordt gemeten door het afnemen van methode- geboden toetsen, de Cito-toets en het invullen van de observatiemethode KIJK! Wanneer er vermoedens zijn van een voorsprong, wordt een kind doorgetoetst.
- 3. De leerlingen komen iedere week in contact met ontwikkelingsgelijken, Peers, wat voor herkenning en erkenning zorgt. Dit zal tevens ondersteuning bieden aan de sociaal-emotionele ontwikkeling.*
Leerlingen krijgen de mogelijkheid door middel van extra opdrachten vanuit de Projectklas, om samen te werken met Peers en van gedachten te kunnen wisselen. De leerlingen zijn zich bewust van hun talenten en hoe ze deze kunnen inzetten. Ze delen hun talenten met anderen waar mogelijk.
- 4. De leerkrachten ervaren werkdrukverlichting in hun begeleidingstaken aan de (hoog)begaafden leerlingen, doordat deze leerlingen als aanvulling op het reguliere lesaanbod deelnemen aan de Projectklas.*
Vanuit de Projectklas krijgen de leerlingen in een doorgaande lijn extra verdiepingsstof aangeboden, waardoor de leerkracht hier minder werk aan heeft.
- 5. De leerlingen zijn voorbereid op de eisen van het voortgezet onderwijs.*
Het ‘leren leren’ en het ontwikkelen van de executieve functies nemen hierbij een belangrijke positie in. Ze krijgen dit aangeboden in de klas en vooral ook verwerkt in de lesstof van de Projectklas.

1.4 Doelstelling protocol hoogbegaafdheid

1.4.1 Doelen schoolplan 2019-2023

De werkgroep 'Begaafdheid', bestaat idealiter uit een leerkracht van iedere Bouw en de leerkracht van de Projectklas. De werkgroep draagt o.a. zorg voor de doelen die gesteld worden voor de richting die de school op gaat met (hoog)begaafde leerlingen. Er worden zowel korte als lange termijndoelen gesteld.

Gedurende het schooljaar zijn er gemiddeld 4 momenten dat de coördinatoren van alle onderwijsinhoudelijke werkgroepen bij elkaar komen. Het doel hiervan is o.a. om alle doelstellingen van deze werkgroepen zo gelijkmatig mogelijk over het schooljaar te verdelen, zodat er zo min mogelijk piekmomenten ontstaan. Deze doelen worden in de jaarkalender gezet, zodat de leerkrachten weten wat ze wanneer kunnen verwachten. Door de doelen gelijkmatig te verdelen, verlicht dit de werkdruk voor de leerkrachten.

Daarnaast wordt er door de werkgroepen besproken wat ze van elkaar nodig hebben, aangezien doelen elkaar kunnen overlappen of aanvullen. Aan het einde van het schooljaar wordt bekeken wat behaald is en wat er eventueel moet worden aangepast en/ of meegenomen naar het volgende schooljaar.

1.4.2 Korte termijndoelen

Hieronder volgt een schematisch overzicht van de doelen voor de werkgroep "Begaafdheid" met betrekking tot het schooljaar 2020-2021.

Doelen:	Activiteiten:
De vroegsignalering van een ontwikkelingsvoorsprong bij leerlingen in de onderbouw borgen.	In april 2020 is een nieuwe intake-procedure gestart om een ontwikkelingsvoorsprong sneller te signaleren. Deze procedure wordt dit schooljaar 2 keer geëvalueerd binnen de onderbouw. Indien nodig wordt de procedure aangepast dit schooljaar.
Alle leerkrachten krijgen een scholing van het HCO om de kennis van (hoog) begaafdheid te vergroten, zodat leerkrachten gericht kunnen handelen met betrekking tot deze doelgroep.	De onderbouw heeft vorig een scholing gevolgd. De midden- en bovenbouw krijgen dit jaar een scholing. De scholing zal rond mei/juni plaats vinden, zodat er daarna kritisch kan worden gekeken naar de leerlingen, met het oog op plaatsing in de Projectklas voor het volgende schooljaar.
De bakken met uitdagende materialen zijn compleet en bevatten voor iedere jaargroep minimaal 5 items. Leerlingen werken met het materiaal aan de executieve functies, wanneer ze klaar zijn met hun reguliere lestaken.	Vorig jaar zijn er voor iedere jaargroep bakken gemaakt met uitdagende materialen, zoals smartgames, B-bots, e.d. De werkgroep bekijkt of deze bakken nog compleet zijn en vullen aan als dit nodig is. De werkgroep zorgt ervoor dat leerkrachten de materialen inzetten door het onder de aandacht te houden.

Doelen:	Activiteiten:
Het protocol (hoog)begaafdheid wordt dit jaar vastgesteld, maar blijft een werkdocument dat ieder schooljaar geëvalueerd wordt en indien nodig bijgesteld zal worden.	Het protocol wordt door de coördinator van de werkgroep "Begaafdheid" gemaakt, in samenspraak met de werkgroep, IB en directie, ondersteund door de opleiding die afgerond is door de coördinator; 'Specialist Hoogbegaafdheid en Differentiatie'.
Er wordt minimaal 1 keer per week projectmatig gewerkt met Peers waarbij klassen-doorbrekend wordt gewerkt in de Projectklas. Uitzoeken welk taakmodel hierbij geschikt is, Tasc of Briljant.	Er worden nu projecten gebruikt van de Pittige Plus Torens en projecten zelf bedacht. Door middel van een taakmodel kan er nog gericht gewerkt worden aan de projecten door de leerlingen.

1.4.3 Midden termijndoelen

Hieronder volgt een schematisch overzicht van de doelen voor de werkgroep 'Begaafdheid' met betrekking tot het schooljaar 2021-2022.

Doelen:	Activiteiten:
Groep 1,2 en 3 integreren in de Projectklas.	De Projectklas breidt in uren uit, zodat de groepen 1,2 en 3 ook onderdeel van de Projectklas blijven. De onderbouw en de werkgroep 'Begaafdheid' blijven in overleg met elkaar om de doorgaande lijn te waarborgen. De werkgroep stuurt dit aan.
Een doorgaande lijn voor de (hoog)begaafde leerlingen in een goede balans met EDI (Nu moet iedereen de instructie meedoen, dit is voor deze doelgroep niet altijd stimulerend).	Kennis krijgen van wat een (hoog)begaafde leerling moet kennen en kunnen qua streefdoelen. De (hoog)begaafde leerlingen volgen instructie wanneer het zinvol is. De werkgroep stuurt dit aan in samenwerking met het team en het HCO die de school begeleidt in het monitoren van EDI.
Het protocol borgen met als doel om de (hoog)begaafde leerlingen de juiste begeleiding te kunnen bieden.	Het protocol onder de aandacht houden van het team. Het houden van intervisie tijdens de Bouwvergadering als hulpmiddel voor elkaar om een weg te vinden in de verwerking van het Pluswerk: hoe, wat, waar, wanneer, zodat dit voor iedereen duidelijk is. De werkgroep draagt zorg voor de evaluatie van het protocol met het team en de bijstelling van hiervan.

1.4.4 Lange termijndoelen: De stip op de horizon

De lange termijndoelen zijn nog niet vastgesteld. De doelen lopen in het schoolplan tot 2022 voor dit gebied. De doelen voor de jaren hierna, zullen gesteld moeten worden door de werkgroep 'Begaafdheid' voor het einde van het schooljaar 2021-2022. Dan is helder wat er bereikt is, of de doelen haalbaar gesteld waren voor deze jaren, of dat er juist dingen bijgesteld zijn en dus meer tijd blijken te vergen. Er zijn wel meerdere stippen op de horizon, die wenselijk zijn om te behalen. Deze zullen worden meegenomen in het opstellen van de lange termijndoelen.

Het beeld voor de toekomst is een Projectklas (verder uitgelegd in 2.2.2.) met een compleet lesprogramma met duidelijke leerdoelen voor deze doelgroep. Binnen het programma worden verrijkingslessen op projectmatig wijze aangeboden met een bijbehorende taakaanpak, bijvoorbeeld middels het Task-model, waarbij tevens gewerkt wordt aan de executieve functies en een Growth Mindset.

Alle jaargroepen, van groep 1 t/m 8 zijn opgenomen in het programma van de Projectklas. Er is een heldere selectieprocedure. De groepsgrootte van de Projectklas is hierdoor kleiner geworden. De overige kinderen, die meer uitdaging nodig hebben, maar niet in aanmerking komen voor de Projectklas, krijgen de nodige uitdaging in de klas aangeboden door de eigen leerkracht. De leerkracht van de Projectklas kan hierbij eventueel geraadpleegd worden.

De samenwerking en uitwisseling tussen de leerkracht van de Projectklas en de eigen klas van de (hoog)begaafde leerlingen verloopt op een transparante wijze. Men is op de hoogte van elkaars bezigheden, er is overdracht over de inhoud van de Projectklas-lessen en de bijzonderheden die voor elkaar van belang zijn om te weten. Hierbij staat het eigenaarschap en de autonomie van de leerling voorop.

2 Hoogbegaafdheid

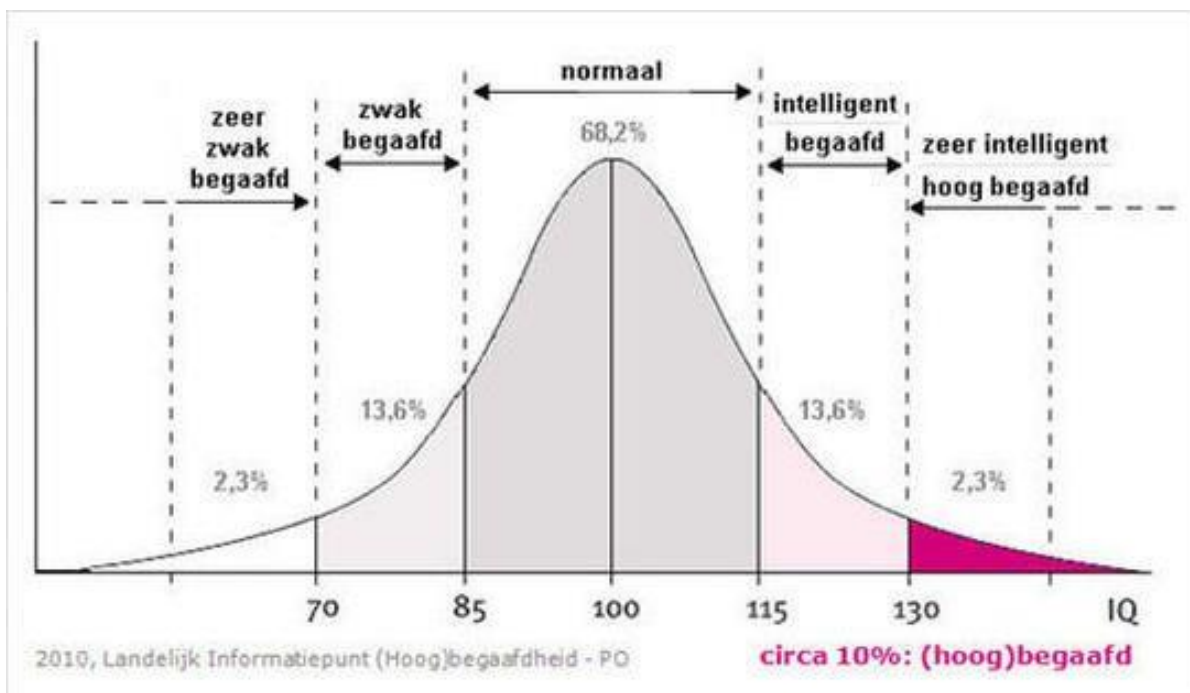
2.1 Theorie hoogbegaafdheid

2.1.1 Verschillende inzichten²

Wanneer is er sprake van (hoog)begaafdheid?

Er is een verschil tussen begaafdheid en hoogbegaafdheid. Hoogbegaafden mensen hebben een bijzonder hoge intelligentie. Dat betekent dat ze een IQ hebben van 130 of hoger.

Ter illustratie een schematische weergave van de verdeling van IQ-scores.

Verdeling van IQ-scores onder de normaalverdeling – Ten opzichte van de gemiddelde IQ-score van 100 valt ca. 68% van een gemiddelde schoolpopulatie binnen een normaal IQ-bereik van 85–115 (= maximaal 1 standaardafwijking vanaf het gemiddelde). Binnen de ca. 16% die hierboven scoort, laat ongeveer 10% van de leerlingen – naast een hoge intelligentiescore – ook specifieke kenmerken zien die duiden op (hoog)begaafdheid, o.a. creërend denkvermogen en een sterke intrinsieke motivatie.

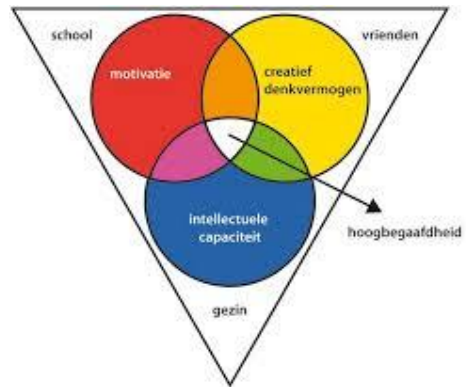
Het aantal hoogbegaafde leerlingen is niet groot, zoals het schema laat zien. Binnen onze school is bij 2,15% van de leerlingen een IQ vastgesteld van meer dan 130. Dit is relatief veel. Wat uiteraard niet wegneemt dat er ook nog kinderen onder de radar zijn wat dit betreft. Daarnaast is er nog een grote groep leerlingen die deelneemt aan de Projectklas, 18,5 % van de leerlingen op school. Dit is ook een erg hoog percentage, wanneer je dit met het gemiddelde uit het bovenstaande schema vergelijkt. We moeten ons daarom als school afvragen of dit kloppend is. Oftewel, horen al deze leerlingen daadwerkelijk in de Projectklas. Een andere vraag hierbij is of de toelatingsprocedure dan wel klopt. Deze procedure zal middels het protocol dienen te verbeteren.

² Bron: boek 'Meer dan intelligent', Tessa Kieboom, Kathleen Venderickx

2.1.2 Theorie hoogbegaafdheid

Mönks stelt dat hoogbegaafdheid zich kan ontwikkelen, het kan groeien. Hierbij spelen de intelligentie, motivatie en creativiteit een belangrijke rol.

Mönks onderscheidt in zijn model naast deze aanlegfactoren een drietal omgevingsfactoren die het tot uiting komen van (hoog)begaafdheid beïnvloeden. Dit betreft het gezin, de school en vrienden. Wanneer deze positief aanwezig zijn ze helpend in de ontwikkeling van (hoog)begaafd gedrag.

Deze theorie sluit aan bij de visie van Het Volle Leven, aangezien we de school als gemeenschap zien en hier veel betekenis aan toekennen door bijvoorbeeld te werken met de methode 'De Vreedzame School'. Daarnaast bevordert het 'groepsdoorbrekend werken' het contact met Peers en vrienden. De ouderbetrokkenheid is groot, welke we als school erg belangrijk vinden en stimuleren, omdat het gezin een belangrijke leef- en leeromgeving vormt voor de leerling.

De school geeft les middels de EDI-methode - hierop zal later nog worden teruggekomen in hoofdstuk 3 - wat de motivatie voor het leren bevordert en daarmee een beroep doet op de intellectuele capaciteiten van de leerlingen. In de Projectklas krijgen de leerlingen uitdagingen aangeboden op de gebieden van motivatie, de intellectuele capaciteit en het creatieve denkvermogen, dat typerend is voor deze doelgroep, wordt extra geprikkeld. Ze werken hier samen met Peers aan projecten, waarbij een Growth Mindset en het werken aan de executieve functies belangrijke onderwerpen zijn. Een intrinsieke motivatie maakt het verschil tussen iets kunnen of het ook effectief doen. Deze gedrevenheid, de motivatie kan het verschil maken in presteren. De creativiteit uit zich in het anders kunnen denken, creatieve oplossingen bedenken, vanuit verschillende invalshoeken naar iets kunnen kijken.

*Tessa Kieboom*³ geeft aan dat een hoge intelligentie slechts 1 onderdeel van hoogbegaafdheid is. Samen met motivatie en creativiteit - zoals gesteld door Mönks - maakt intelligentie deel uit van het 'Cognitieve Luik', oftewel, het denken. Volgens Kieboom is er nog een kant van hoogbegaafdheid. Dit wordt het 'Zijnsluit' genoemd, oftewel, het voelen. Hoogbegaafde kinderen hebben andere behoeften, naast de gewone begeleiding en zorg, door enkele andere specifieke kenmerken die het in zijn of haar persoonlijkheid heeft.

Het Zijnsluit is een zeer goede aanvulling op de theorie van Mönks. Het Zijnsluit geeft een extra uitleg op het 'zijn' van de hoogbegaafde leerling. Deze kenmerken vinden we als school belangrijk om in het oog te houden. Deze kunnen grote invloed hebben op het gedrag van de (hoog)begaafde leerlingen en daardoor erg bepalend zijn voor het gedrag in de klas en uiteraard ook daarbuiten. Het is daarom belangrijk dat zowel de leerkracht als deze leerlingen zich er bewust van zijn dat deze kenmerken van invloed zijn op hun denken en handelen. Als de leerling de school na groep 8 verlaat als een zelfbewust, zelfsturende, lerende leerling met betrekking tot het Zijnsluit, is er een heel mooi doel behaald, waar de leerling de rest van zijn leven op kan voortborduren.

De school neemt daarom - naast de theorie van Mönks - het Cognitieve luik in combinatie met het Zijnsluit als basis mee in de begeleiding met de (hoog)begaafde leerlingen.

³ bron: www.hoebegaafd.iimdo.com/hoogbegaafdheid/Kieboom/

In de onderstaande afbeelding zijn de kenmerken schematisch weergegeven.

2.1.3 Specifieke kenmerken van het Zijnsluik

Nu zullen bepaalde leerlingen vast en zeker deze kenmerken laten zien, maar nog te vaak bestempeld worden als een leerling met bijzonder gedrag. Er wordt nu helaas nog niet altijd gezien wat eraan ten grondslag ligt. De leerkrachten binnen onze school krijgen dit schooljaar een workshop over hoogbegaafdheid. Er is nu nog niet altijd de juiste kennis aanwezig onder alle leerkrachten om hoogbegaafdheid goed te kunnen signaleren en/ of te anticiperen op deze leerlingen. Wanneer de leerkracht en ouders deze zijnskenmerken niet (h)erkennen, bestaat de kans dat een op zich doordachte onderwijsaanpassing niet het beoogde effect heeft. Juist omdat de zijnskenmerken invloed hebben op het functioneren van de (hoog)begaafde leerling in gedrag, denken, houding en (aan)voelen.

Het vraagt van de leerkracht de leerling vanuit deze zijnskenmerken te begrijpen en tegemoet te treden. Het vraagt van de leerling dat hij de mooie en lastige kanten van deze zijnskenmerken ziet en ermee om leert gaan.

Gezien de theorie van Tessa Kieboom een belangrijkere rol zal innemen binnen onze school worden de specifieke kenmerken van het Zijnsluik kort uitgelegd in de bijlage (zie bijlage 1, blz. 42) Hierbij worden ook de valkuilen benoemd, van hoe het gedrag geïnterpreteerd kan worden, waardoor de (hoog)begaafdheid van de leerling over het hoofd gezien kan worden

2.2 Doelgroepomschrijving

2.2.1 Benaming doelgroep

Binnen onze school spreken de leerkrachten onderling in temen van begaafde en hoogbegaafde leerlingen. Dit is een duidelijke aanduiding voor iedereen.

De (hoog)begaafde leerlingen zijn in principe eerder klaar met de verwerking van de reguliere lesstof. Ze krijgen bij taal en rekenen verdiepende lesstof aangereikt. Gebeurt dit vaker, dan krijgen ze een verkorte instructie met betrekking tot de basisstof. Ze kunnen door middel van deze tempo differentiatie sneller aan de verwerkingsstof beginnen, ze gaan dus versneld door de leerstof heen door middel van compacten. Ze slaan de -voor hun- onnodige herhalingsstof en oefenstof uit de methode over. Om te mogen compacten, wordt de leerling vooraf getoetst in de methode, de schaduwtoets wordt afgenomen. Wanneer een leerling 90% of hoger scoort mag de leerling compacten. Het kan zijn dat ze met een bepaald vak, bijvoorbeeld rekenen, in een hogere groep mee doen, zodat de begaafde leerling op het eigen ontwikkelingsniveau kan werken. In groep 8 betekent dit bijv. dat ze wiskunde volgen van de middelbare school. Dit vraagt wel extra werk van de leerkracht. Of leerlingen als begaafd worden gezien, hangt dus niet alleen van een bepaald IQ af. Het is ook belangrijk wat ze laten zien tijdens de verwerking van de lesstof.

Om nog meer tegemoet te komen aan een verrijking voor deze leerlingen en de specifieke leerbehoeften, gaan ze naar de Projectklas. Daarnaast wordt de tijd die vrijkomt door het compacten tijdens de reguliere lestijd, besteed aan het verrijkingswerk uit de Projectklas.

2.2.2 Differentiatie binnen de doelgroep

Er bestaat een differentiatie, een tweedeling, in de doelgroep van de Projectklas. Om het onderscheid duidelijk weer te geven, is er een tweedeling gemaakt in benaming; Plusklas en SEN-klas. Deze splitsing in benaming wordt niet benoemd naar de leerlingen toe, voor hen geldt de algemene benaming; Projectklas. Voor alle andere betrokkenen wordt het onderscheid van de 2 verschillende doelgroepen hieronder toegelicht:

Projectklas is de overkoepelende naam voor:	
• Plusklas	• SENklas
De (hoog)begaafde leerlingen nemen hier per jaargroep aan deel. De groepen zijn op dit moment (te) groot. Gemiddeld bestaat een jaargroep van de Plusklas uit 20 kinderen. De kinderen die in de klas goede resultaten behalen en compacten, waardoor ze tijd overhouden, nemen deel aan de Plusklas. Ze komen bij elkaar in de Plusklas, waar ze werken aan projecten waarin de executieve functies worden geleerd, waar de nadruk ligt op Growth Mindset en waar ze met Peers samenwerken. Het overgrote deel van de Plusklas bestaat uit begaafde kinderen.	'SEN' staat voor 'Special Educational Needs'. De hoogbegaafde leerlingen met een dubbele diagnose nemen hier aan deel, vanaf groep 5. Het zijn 2 kleine groepjes met gemiddeld 7 leerlingen. Er is bij deze kinderen een diagnose gesteld met betrekking tot hoogbegaafdheid, daarnaast hebben ze een extra bijzonderheid, zoals bijv. ADHD, kenmerken binnen het autistisch spectrum, dyslexie, hoog gevoeligheid of een combinatie van deze. Sommige van deze leerlingen presteren daarnaast onder in de klas. Ook met deze leerlingen wordt gewerkt aan de executieve functies, een Growth Mindset en is het contact met gelijkgestemde erg belangrijk.

	<p>Het is een bewust keuze om de 'dubbel-bijzondere' leerlingen niet aan de Plusklas te laten deelnemen. De Plusklas is voor deze kinderen te groot en hierin komen ze niet tot hun recht. Er zouden voor de meeste van deze leerlingen te veel prikkels zijn, waardoor ze te snel afgeleid zijn. Hun gedrag door hun extra bijzonderheid verdient extra aandacht in een kleinere groep, om recht te kunnen doen aan hun begaafdheid. Doordat de groep kleiner is, neemt het stellen van en werken aan eigen leerdoelen een belangrijke plaats in, bijv. wat is er nodig om tot leren te komen.</p> <p>Daarnaast is het verschil in IQ ook nog een punt om te differentiëren. Bij de meeste van deze leerlingen is het IQ vastgesteld op 130 en meer. Deze leerlingen denken heel anders dan de begaafde leerlingen. Deze leerlingen leggen ook zeer snel verbanden, associëren, denken op een creatieve wijze, bezitten al zoveel meer kennis, denken snel en zo zijn er nog meer zaken, waardoor het voor deze leerlingen erg fijn is om in een kleine groep met Peers contact met elkaar te hebben.</p>
--	--

3 Werkwijze

3.1 Signaleren en selecteren

Er zijn zes profielen van hoogbegaafde leerlingen. Niet alle hoogbegaafde leerlingen vertonen dezelfde kenmerken. George T. Betts en Maureen Neihart (1988; 2010) onderscheiden zes verschillende soorten profielen. Hieronder worden de profielen kort benoemd met daarbij enkele kenmerken en daarnaast een illustratie ten voorbeeld:

1. *De aangepast succesvolle leerling.*

Deze leerling behaalt goede prestaties. Hij is perfectionistisch ingesteld en vermijdt risico.

Zelfsturend Autonomo

Zack weet wat hij wil en wat hij kan. Hij stelt graag zijn eigen doelen en komt op voor zijn eigen opvattingen. Wanneer hij de ruimte krijgt en gestimuleerd wordt in dat waar hij mee bezig wil zijn levert hij goede prestaties

Aangepast Succesvol

Ada levert wel goede prestaties, maar kan meer. Doordat zij op 'safe' speelt en liever geen risico wil lopen stelt zij zich afhankelijk op. Doordat zij precies doet wat er gevraagd wordt dreigt onderpresteren, faalangst en perfectionisme

2. *De uitdagend creatieve leerling.*

Deze leerling stelt regels ter discussie en corrigeert de leerkracht. Hij is competitief en komt op voor eigen opvattingen. Hij is ook creatief.

De Onderduikende leerling

Lotte wil niet opvallen, wil zeker geen uitdaging aangaan. Stel je voor dat ze 't niet kan. Ze let goed op wat de groep doet om erbij te horen. Zij moet echt leren dat zij er mag zijn zoals ze is. Eigen keuzes maken en durven leren zijn voor haar erg belangrijk

Uitdagend Creatief

Bea is een echte stoorzender, heeft wisselende resultaten en neemt niet zomaar iets aan. Andere docenten kunnen goed met haar overweg door een beroep te doen op haar sterke kanten en uitdagende leeractiviteiten aan te bieden

3. *De onderduikende leerling.*

Deze leerling ontkent zijn begaafdheid en vermijdt uitdaging. Hij zoekt sociale acceptatie en wisselt in vriendschappen.

Dubbel Bijzonder leer- en/of gedragsproblemen

Twan vindt zichzelf echt een loser, door de voortdurende aandacht op zijn zwakte. Door uit te gaan van wat hij wel kan, hulpeloosheid af te leren en samen realistische doelen te stellen gaat ook hij weer geloven in zichzelf. Ook hij kan presteren met zijn autisme, ADHD, dyslexie of dyscalculie

De Risicoleerling 'Drop-out'

Richie is een echt zorgenkind. Hij wordt om de haverklap de les uitgestuurd, breekt regels, is agressief en heeft een negatieve houding. In zijn hobby kan hij zijn ei kwijt en daarin blinkt hij dan ook uit. Hij is het vertrouwen kwijt in school en heeft behoefte aan een goede relatie

4. *De risico-leerling (drop-out).*

Deze leerling presteert gemiddeld of minder. Hij werkt inconsistent en maakt taken niet af.

5. *De leerling met leer- en/of gedragsproblemen.*

Deze leerling verstoort en reageert af. Hij heeft sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van een intelligentietest.

6. *De zelfsturend autonome leerling.*

Deze leerling werkt zelfstandig en is sociaal. Hij werkt enthousiast en heeft weinig bevestiging nodig. Hij neemt risico en is creatief.

- 6 typen van Betts & Neihart -

Hoe eerder in de schoolloopbaan een hoogbegaafde leerling wordt gesignaleerd, hoe beter het is voor de algehele ontwikkeling en het welzijn van deze leerling. Het is een pré dat leerkrachten de kenmerken met betrekking tot (hoog)begaafde leerlingen (zie bijlage 6.2, blz. 45) in het achterhoofd houden. Zeker ook de kenmerken die horen bij de dubbel-bijzondere leerling (bijlage 6.3, blz. 47) en de onderpresterende leerling (bijlage 6.4, blz. 49). De school houdt deze kennis bij leerkrachten up-to-date, door bijv. door middel van een workshop tijdens een studiedag, casussen uitwisselen tijdens een vergadering of door de leerkracht van de Projectklas in te schakelen voor een kennisoverdracht. De bouwcoördinatoren houden hier zicht op.

De wijze van signaleren met betrekking tot (hoog)begaafde leerlingen binnen de school is een ander proces voor kinderen die net starten in groep 1 dan voor de midden-/bovenbouw. Het proces voor het aanmelden voor de Projectklas is wel eenduidig. Het proces voor de SEN-klas wordt echter apart beschreven; dit zijn, zoals eerder benoemd, dubbel-bijzondere leerlingen. Hieronder wordt de werkwijze uitgelegd.

3.1.1 Onderbouw

Bij kleuters spreekt men nog niet van hoogbegaafdheid, maar van een ontwikkelingsvoorsprong (zie bijlage 6.2, blz. 43). Een zo snel mogelijke signalering van een ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters is van groot belang. Als de voorsprong niet tijdig gezien wordt, kan het zijn dat het kind van de radar verdwijnt omdat het zich aanpast, gaat onderpresteren of ander/ niet gewenst gedrag kan gaan laten zien. We spreken dan over een periode van 2 tot 6 weken.

Kinderen die starten in groep 1 waarbij signalen worden gezien van een ontwikkelingsvoorsprong, kunnen direct starten in de Projectklas. Er zal een proefperiode zijn tot maximaal 2 maanden, waarna een evaluatiemoment volgt tussen de leerkrachten van de Projectklas en de groep, waarna een terugkoppeling naar ouders volgt. Eind groep 1 en in groep 2 geldt het reguliere instroommoment voor de Projectklas.

De onderbouw volgt het volgende stappenplan om een ontwikkelingsvoorsprong te signaleren:

1. Voordat een kind gaat starten op school, krijgen ouders een intake-formulier toegestuurd Dit is een uitgebreid formulier dat inzicht geeft in de ontwikkeling van het nieuwe kind. Het is zo opgesteld dat dat het op verschillende ontwikkelingsgebieden bijzonderheden naar voren kan brengen, die o.a. kunnen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong bij het kind. Op deze wijze worden subjectieve gegevens verzameld.
2. 6 weken voor de start op school zal de leerkracht met de ouders en het kind het intake-formulier bespreken. Ouders hebben dit minimaal 1 week voorafgaand aan het gesprek geretourneerd, zodat de leerkracht het goed heeft kunnen doornemen. Opvallendheden en eventuele vragen die er zijn ontstaan worden met ouders besproken. De leerkracht observeert het gedrag van de kleuter. Wat ouders aan informatie geven is waardevol voor de school. Wanneer er bijzondere informatie naar voren komt uit het gesprek, wordt dit genoteerd in 'Esis', het Registratiesysteem dat door de school gebruikt wordt. Dit is in te zien voor de leerkracht, IB, de leerkracht van de Projectklas en directie.
3. Het kind zal een menstekening maken tijdens het gesprek, om te kijken hoe de tekenontwikkeling ervoor staat. Er is voor gekozen om dit tijdens het kennismakingsgesprek te laten doen, omdat kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zich misschien, door

voorbeelden van klasgenoten, in het slechtste geval snel zullen aanpassen aan de gemiddelde menstekening die er in de klas gemaakt wordt. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong, tekenen zelf vaak al op een niveau van boven hun kalenderleeftijd.

4. Wanneer er na het gesprek en de observatie van de leerling een vermoeden is ontstaan van een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong, dan schakelt de leerkracht de intern begeleider in. Deze zal komen observeren wanneer de leerling is gestart en naar inzicht de 'Korte Februari Screening' afnemen, een korte toets waarbij de basisleervoorwaarden bekeken worden. Wanneer het nodig is, wordt er een vervolgtraject afgesproken. Ouders zullen hiervan op de hoogte gesteld worden en bij het proces betrokken blijven.

In het intake-formulier zijn punten verwerkt uit de signaleringmethode 'Knappe Kleuters', deze signaleringsmethode is aanwezig op school. Er is echter voor gekozen om niet de volledige signalering te volgen van deze methode, omdat deze erg uitgebreid is. Dit legt te veel druk op de leerkrachten. Mocht het nodig zijn, dan kan er met IB gekeken worden of deze methode alsnog ingezet dient te worden, om een signalering te bekrachtigen.

De observaties van de leerkrachten in de onderbouw zijn ook een signaleringsmiddel. Deze observaties worden objectief geregistreerd in het observatiemiddel 'KIJK!'. 17 ontwikkelingslijnen worden geobserveerd en 2 keer per jaar wordt hier een registratie van gemaakt, waaruit het rapport volgt. Hierdoor wordt zichtbaar wanneer een leerling op 1 of meerdere ontwikkelingsgebieden een voorsprong heeft op de kalenderleeftijd. De leerlingen die hierin opvallen worden besproken met de IB'er en vervolgens wordt er bekeken wat er nodig is. Het kan zijn dat CITO-taal of rekenen wordt afgenomen, om te kijken hoe ver de leerling is op dit gebied. Indien nodig wordt dit door getoetst tot het ontwikkelingsniveau van de leerling helder is.

3.1.2 Midden- en bovenbouw

De objectieve gegevens zijn de toetsresultaten van Cito en van de methode gebonden toetsten. Deze worden geregistreerd in het systeem 'Esis'. Over het algemeen moet er een Cito score zijn van 1+ op in ieder geval begrijpend lezen en rekenen.

De subjectieve gegevens komen van de observaties van de leerkracht. Hieronder vallen eventuele kenmerken van hoogbegaafdheid, de interesses van de leerling, de werkhouding, de zelfstandigheid tijdens het maken van verwerkingsstof, de motivatie voor het maken van het Pluswerk uit de methodes, maar ook de gesprekken met ouders vallen hieronder. Wanneer ouders bijvoorbeeld aangeven dat hun kind leergierig is, een heel goed geheugen heeft, al vroeg interesse had in vaardigheden zoals lezen, wordt dit meegenomen in de beeldvorming over de leerling.

Bij vermoeden van onderpresteren wordt de checklist voor onderpresteren (zie bijlage 6.5, blz. 52) ingevuld ter bevestiging van het gedrag. Deze wordt zowel de door de leerkracht als door ouders ingevuld, omdat deze leerlingen op school een heel ander beeld kunnen laten zien dan thuis. Het is niet zo dat aan alle genoemde criteria moet worden voldaan. Per kind wordt bekeken wat voor dat kind de beste onderwijssituatie is.

De school is verantwoordelijk voor het nemen van de beslissing en het interpreteren van de criteria. Ook draagt de school de verantwoordelijkheid voor de keuze van leerlingen als er meer leerlingen aan de criteria voldoen dan er plaats is in de Projectklas.

Procedure aanmelden Projectklas:

1. Een (hoog)begaafde leerling wordt door de leerkracht, ouder of intern begeleider gesignaleerd.

2. De leerkracht plaatst de leerling in zorgniveau 2 (zie bijlage 6.10).
3. Volgens afspraak worden de ouders geïnformeerd en betrokken bij het formuleren van de begeleidingsvraag voor de leerlingbespreking. Er worden nog geen toezeggingen gedaan over deelname aan de Projectklas.
4. Tijdens de leerling- of groepsbespreking wordt bekeken welke vorm van extra uitdaging voor deze leerling geschikt is. Indien een aanvraag voor de Projectklas passend lijkt, worden de toelatingscriteria doorlopen.
5. Op de ontbrekende informatie en/of onduidelijkheden wordt actie uitgezet.
6. Indien aan de toelatingscriteria voldaan wordt, start de leerling met een proefperiode gedurende één thema (ongeveer 5 weken).
7. Na de proefperiode vindt er een evaluatiemoment plaats tussen de leerkracht, de Plusklasleerkracht en de Intern Begeleider. Tijdens dit overleg wordt besloten of de leerling wel of niet in aanmerking komt voor de Projectklas.
8. De leerkracht koppelt het besluit en de verdere informatie terug naar de ouders.
9. Mocht het voorkomen dat een leerling tijdens het lopende schooljaar in gaat stromen in de Projectklas, dan start de leerling op het moment dat een nieuw project start in de Projectklas. Dit zal in overleg gaan met de leerkracht van de Projectklas.

Aan het einde van ieder schooljaar geven de leerkrachten aan welke leerlingen zij (opnieuw) voor de Projectklas selecteren. Leerlingen worden door de leerkracht besproken met de IB'er. Zij kijken samen naar de objectieve en subjectieve gegevens en bepalen aan de hand hiervan of een kind in aanmerking komt voor de Projectklas. Het kan ook voorkomen dat een leerling die opvalt na het eerst rapport wordt besproken, omdat de objectieve en subjectieve gegevens opvallend zijn. De leerkracht van de Projectklas kan hierbij geraadpleegd worden wanneer er twijfel aanwezig is. Deze kan dan eventueel deelnemen aan het overleg, de leerling zelf spreken of een opdracht aanbieden en observeren. Aan de hand hiervan kan alsnog het besluit worden genomen of de leerling al dan niet naar de Projectklas zal gaan.

De leerkracht van de Projectklas beoordeelt ook of de leerlingen nog in de Projectklas horen. Mocht dit niet het geval zijn, wordt dit met de leerkracht van de leerling en de IB'er besproken. Naar aanleiding hiervan wordt een besluit genomen.

3.1.3 Dubbel-bijzondere leerlingen

Leerlingen met kenmerken van begaafdheid en kenmerken van leer-en/of gedragsproblemen zijn dubbel-bijzonder. Meestal worden ze echter niet als zodanig (h)erkend.

Het kan zijn dat een leerling in de klas signalen afgeeft door opvallende resultaten en het gedrag dat de leerling laat zien. Wanneer de school hierdoor handelingsverlegen is of dat hierdoor de vraag rijst of het kind meer nodig heeft dan de reguliere aangeboden lesstof, kan de leerling worden besproken tijdens een Multi Disciplinair Overleg, een MDO. Er wordt door een team van specialisten vanuit meerdere invalshoeken naar de leerling gekeken en besloten of er al dan niet meer onderzoek vereist is.

Als het traject van het MDO is afgerond kan het zijn dat een leerling als dubbel-bijzonder gediagnosticeerd is. Zoals al eerder is beschreven in 2.2.2. kiest de school ervoor om deze leerlingen te selecteren voor de SEN-klas, omdat ze baat hebben bij een kleinere groep leerlingen tijdens de les. Een IQ boven de 130 is, net als bij de Plusklas, geen speciale eis voor de SEN-klas.

Er volgen vaak adviezen uit een MDO, welke zoveel als mogelijk in de klas dienen te worden uitgevoerd. Soms krijgen leerlingen extra begeleiding van een externe. Deze zal de bevindingen terugkoppelen aan de leerkracht, IB en de leerkracht van de SEN-klas.

3.1.4 De onderpresterende leerling⁴

Lang niet alle hoogbegaafde leerlingen komen op school tot hoge prestaties. Deze doelgroep is onder te verdelen in de 2 subgroepen; de absolute en de relatieve onderpresteerders. Beide subgroepen presteren onder hun eigen niveau. Het signaleren van deze doelgroep is lastig, omdat ze niet altijd even zichtbaar zullen zijn.

De absolute onderpresteerder:

Deze leerlingen presteren niet alleen onder hun eigen capaciteit, maar ook onder het landelijk gemiddelde. Daarnaast gaat deze vorm van onderpresteren vaak gepaard met gedragsproblemen. De werkhouding is vaak ver te zoeken, het kunnen echte stoorzenders zijn, en ze kunnen grote emotionele en sociale problemen ontwikkelen.

De relatieve onderpresteerder:

Deze leerlingen presteren rond of beneden hun kunnen, maar wel rond het groepsgemiddelde of net daarboven. Deze vorm van onderpresteren komt het meeste voor. Het aanpassingsgedrag bij deze leerlingen beperkt zich in veel gevallen niet tot hun leerprestaties, maar zij passen zich over de hele linie sterk aan. Deze leerling wil niet opvallen, niet anders zijn dan anderen.

Het signaleren van hoogbegaafde leerlingen vereist kennis van de leerkracht. Het signaleren van deze specifieke categorie leerlingen is nog eens extra lastig. Het is daarom belangrijk om te weten waar je als leerkracht op dient te letten. Hoe vroeger op de basisschool de hoogbegaafde leerling wordt gesignaleerd, hoe meer het onderpresteren kan worden ondervangen en zelfs tegengegaan kan worden. Het is daarom van belang dat leerkrachten en IB'ers de signalen van onderpresteren herkennen.

Dit zijn leerlingen, als ze eenmaal gesignaleerd zijn, voornamelijk geselecteerd worden voor de SEN-klas, omdat hierbij een kleine groep leerlingen gewenst is, zodat er meer aandacht is voor het gedrag van de leerling.

⁴ Bron: boek 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs', Sylvia Drent en Eleonoor van Geven

3.2 Compacten, Verrijken, Versnellen

3.2.1 Korte uitleg Compacten, Verrijken, Versnellen⁵

De leereigenschappen van (hoog)begaafde leerlingen maken dat aanpassingen in het reguliere leerstofaanbod noodzakelijk zijn om het leeraanbod beter te laten aansluiten bij de behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Afhankelijk van deze behoeften, kan je een leerling laten compacten, verrijken of versnellen. Deze begrippen worden eerst kort uitgelegd. Vervolgens zal er uiteengezet worden hoe dit door de school wordt vormgegeven.

Compacten:

Compacten is een vorm van tempo-differentiatie in het reguliere leerstofaanbod, dat maakt dat er verschillen gaan ontstaan tussen leerlingen in de manier waarop ze het reguliere leerstofaanbod verwerken. Het reguliere lesaanbod is in principe afgestemd op leerlingen met een gemiddelde intelligentie en leerlingen die net onder of boven dit gemiddelde zitten. Compacten wordt over het algemeen omschreven als het overslaan van onnodige en oefenstof uit de reguliere lesstof. Deze lesstof doet onvoldoende een beroep op het vermogen van (hoog)begaafde leerlingen om creatief om te gaan met hun kennis. Deze leerlingen hebben vooral behoefte aan een open vraagstelling die een beroep doet op hun probleemoplossend vermogen en creativiteit, terwijl veel oefeningen in de methode juist vaak vragen om reproductie van kennis. Bij (hoog)begaafden is daarom het afstemmen van het leerstofaanbod op de behoeften van de leerling noodzakelijk. Op deze wijze kunnen problemen zoals demotivatie en onderpresteren voorkomen worden.

Verrijken:

De tijd die vrijkomt in het lesprogramma van de leerling door het compacten van de lesstof, wordt ingevuld met verrijkingsstof. Verrijkingsstof is onder te verdelen in verdiepings- en verbredingsstof. Verdiepingsstof is leerstof die een verdieping van de reguliere leerstof vormt en waardoor een leerling meer kennis en vaardigheden opdoet over een specifiek onderwerp dat wél tot het reguliere leerstofaanbod behoort. Onder verbredingsstof verstaan we die leerstof die een aanvulling op de kerndoelen van het basisonderwijs vormt. De doelen voor verrijking zijn niet alleen inhoudelijk van aard, zoals Spaans, filosofie, Growth Mindset, maar ook op het gebied van vaardigheden, zoals zelfstandig werken, onderzoeken, presenteren, samenwerken, etc. Door het aanbieden van verrijkingsmateriaal kunnen (hoog)begaafde leerlingen op hun niveau worden aangesproken, wat een meerwaarde is in het lesaanbod voor deze leerlingen. Door verrijking voorkom je dat de leerling in een (zeer) versneld tempo door de leerstof gaat, waardoor een vervroegde doorstroming in de meeste gevallen onvermijdelijk is. Ze leren te 'leren' met goede leerstrategieën en een goede leerattitude. Ze komen met een bredere basis aan kennis en vaardigheden van de basisschool.

Versnellen:

Compacten en tempodifferentiatie kunnen zorgen voor een didactisch voorsprong bij de leerling. Dit kan tot gevolg hebben dat een leerling vervroegd - dus eerder dan gebruikelijk - doorstroomt naar een volgende groep. Versnellen kan ook betekenen dat de leerling twee leerstofjaren in één schooljaar doorwerkt of anderszins leerstof uit hogere leerstofjaren krijgt aangeboden. Door het leerstofaanbod van twee leerjaren aan te bieden, voorkom je dat er kennishiaten zullen ontstaan. Het wordt op een compacte manier aangeboden.

⁵ Bron: boek 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs', Sylvia Drent en Eleonoor van Geven

3.2.2 Algemeen

Compacten:

Nu is het de afspraak dat leerlingen van groep 3 t/m 8 deelnemen aan de instructie, welke gegeven wordt middels de principes van EDI. Alle leerlingen volgen de instructie, zie 3.2.4., maar dit strookt niet met de opvatting van het belang van compacten voor (hoog)begaafde leerlingen. De werkgroep 'Begaafdheid' neemt dit mee als doel voor het schooljaar 2021-2022. Het compacten en het werken volgens EDI moeten op elkaar worden afgestemd, zodat het compacten vorm gegeven kan worden

Versnellen:

In het algemeen zijn wij als school geen voorstander van het versneld doorlopen van de basisschool. Wij werken met verbreding en verdieping van de lesstof. Leerlingen voor wie het onderwijsaanbod extra aangepast wordt, worden regelmatig in de interne zorgcommissie besproken. Als blijkt dat leerlingen ook na deze aanpassingen nog niet voldoende uitdaging hebben aan het onderwijs in de groep, kunnen zij deelnemen aan de Projectklas.

3.2.3 Onderbouw

Differentiatie in de klas:

Doordat de observaties van de leerlingen in 'KIIJK!' worden geregistreerd, heeft de leerkracht helder hoe het ontwikkelingsniveau van de leerling is op alle ontwikkelingsgebieden. Het programma KIIJK! past goed bij de visie van de school, omdat er goed wordt aangesloten bij de eigen ontwikkeling van het kind. Op deze wijze behalen de leerlingen de maximale leerresultaten. De leerkracht bekijkt welke activiteiten en opdrachten passend zijn op het ontwikkelingsniveau van iedere leerling.

Er wordt gewerkt middels thema's. De leerling met een ontwikkelingsvoorsprong wordt in de themaplanner ingedeeld op het niveau van de ontwikkeling dat ze behalen. Er wordt dus niet per definitie ingedeeld op de kalenderleeftijd van het kind. De leerlingen werken in kleine groepjes, al dan niet groepsdoorbrekend, aan hun doelen op niveau. Zo komen ze al vroeg in aanraking met Peers.

De leerkracht maakt gebruik van de Taxonomie van Bloom (zie bijlage 6.6, blz. 53) tijdens de les- en spelactiviteiten en maken gebruik van denksleutels (zie bijlage 6.7, blz. 56). Zie voor meer informatie over de invulling hiervan bij paragraaf 3.4.

Op deze wijze zal de leerling van nature blijven reiken naar de zone van naastgelegen ontwikkeling. Activiteiten die beneden het ontwikkelingsniveau van de leerling liggen worden niet meer aangeboden, om verveling en onderpresteren te voorkomen.

Projectklas:

Wanneer leerlingen meer uitdaging nodig hebben komen ze naar de Projectklas. Ze krijgen extra uitdaging aangeboden ter verrijking van de lesstof. De leerdoelen bij het verrijken zijn gebaseerd op de SLO-doelen en vaardigheden voor ontwikkeling. Het streven is om de leerlingen een verwerkingsopdracht mee te geven waar ze tijdens daaropvolgende week mee aan de slag kunnen. De groepsleerkracht zal de verwerking indien nodig begeleiden.

Versnellen:

Bij de kleuters kan er versneld worden als een leerling een half jaar of meer voorloopt op een of meer ontwikkelingsgebieden zoals taal of rekenen. De leerling wordt dan besproken met de IB'er en eventueel doorgetoetst op CITO, om te kijken waar de leerling zit in de ontwikkeling.

In overleg met ouders en de leerkracht zijn er vervolgens een aantal mogelijkheden om te versnellen binnen de school:

- Een leerling kan versneld doorstromen van groep 1 naar groep 2 op ieder gewenst moment.
- Wanneer een groep 2 leerling versnelt, krijgt deze rekenen of taal uit groep 3 aangeboden in de eigen groep.
- In een enkel geval kan een leerling een groep overslaan.

3.2.4 Midden- en Bovenbouw

Expliciete Directe Instructie (EDI):

Vanaf groep 3 wordt er lesgegeven met behulp van Expliciete Directe Instructie (EDI). Dit draagt bij aan het bieden van Passend Onderwijs, doordat de kwaliteit van de instructie verhoogd wordt en daardoor de lesstof beter binnen komt bij leerlingen. De afspraak geldt om tijdens de instructie in te zetten op een begripsniveau van 80% van de leerlingen in de klas, maar alle leerlingen moeten uiteraard betrokken zijn. De controle van begrip vraag geeft de leerkracht inzicht of de instructie begrepen is. Met behulp van de Taxonomie van Bloom kan er, binnen een gelijk lesdoel, gedifferentieerd worden voor de (hoog)begaafde leerlingen. Door middel van een eenvoudige aanpassingen van opdrachten die tijdens de instructie worden behandeld, kunnen sterke leerlingen ook actief deelnemen aan de instructie en verwerking en het lesdoel op (op een hoger niveau) behalen.

De leerlingen nemen deel aan de instructie. Ze werken aan de lesdoelen en voelen zich onderdeel van de groep. Voor de leerkracht is de instructie een check om te zien of ze de stof daadwerkelijk beheersen, zodat er geen hiaten ontstaan.

Verrijking Rekenen, Taal, Spelling en Lezen:

Wat betreft de verwerkingsstof, krijgen de leerlingen bij taal en rekenen de lesstof gedifferentieerd aangeboden. EDI is hierin bepalend, er wordt per instructie gekeken hoe er gedifferentieerd wordt. Bij taal, spelling en rekenen betekent dit dat deze leerlingen het Pluswerk van de betreffende methode maken. Is dit bij rekenen niet voldoende dan kunnen ze werken aan de verdiepingmethode 'Kien' of doorgaan met het Pluswerk van de rekenmethode 'Snappet'. Ter verrijking van het leesonderwijs, kunnen de groepen 3 t/m 8 gebruik maken van de Junior Informatie Boekjes. De school heeft een abonnement op deze boekjes, waardoor er ieder jaar een aantal exemplaren bijkomen. Deze boekjes kunnen ook worden gebruikt als extra informatie bij opdrachten uit de Projectklas.

Met begrijpend lezen kan er een tekst worden verwerkt van een hoger niveau. In groep 8 wordt er wiskunde aangeboden als Pluswerk, omdat de reguliere methode dan niet meer toereikend is.

Projectklas:

Wanneer leerlingen meer uitdaging nodig hebben komen ze naar de Projectklas. Per jaargroep krijgen ze extra uitdaging aangeboden ter verrijking van de lesstof.. De leerdoelen bij het verrijken zijn gebaseerd op de SLO-doelen en vaardigheden voor ontwikkeling. De leerlingen krijgen een verwerkingsopdracht mee waaraan ze in de daaropvolgende week werken, wanneer ze door het compacten tijd over hebben. Daarnaast zijn er smartgames voorhanden voor iedere jaargroep om te gebruiken wanneer er extra tijd over is. De uitwerking van de stof wordt geëvalueerd in de Projectklas. Groep 3 leerlingen zullen tot aan de herfstvakantie proefdraaien, om te kijken hoe of dit de uitdaging is die de leerlingen nodig hebben. Na ieder rapport wordt er opnieuw beoordeeld per leerling of de Projectklas wordt voortgezet.

Versnellen:

Het versnellen op 1 vakgebied gebeurt in de midden- en bovenbouw als een leerling ver voorloopt op taal of rekenen. Dit gebeurt in overleg met de leerkracht, IB'er en ouders en de leerling zelf.

De leerling zal dan de instructie van de reken- of taallessen in een jaargroep hoger bijwonen. De verwerking van de lesstof kan afgemaakt worden in de eigen groep. De voortgang van dit vakgebied wordt in het rapport door de leerkracht beoordeeld en beschreven, bij wie de leerling de lesstof volgt.

Een eventuele gehele versnelling, het versneld doorgaan naar een volgende jaargroep, wordt in eerste instantie besproken zoals bij het versnellen van 1 vakgebied. Als volgende stap wordt het besproken in de interne zorgcommissie. Argumenten voor versnellingen kunnen zijn:

- Uit toetsen blijkt dat de leerling een dusdanige voorsprong op meerdere vakgebieden heeft dat in de eigen groep de lesstof niet meer aansluit.
- Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling; het cognitieve niveau van de leerling sluit niet meer aan bij groepsgenoten, waardoor de leerling zelfs in een isolement kan raken.
- De leerling geeft ook na het aanpassen van het onderwijsaanbod aan zich te vervelen op school.

Een beslissing tot versnelling wordt gezamenlijk genomen door ouders, directie, intern begeleider en leerkracht. Om tot een beslissing te komen, wordt een versnellingswenselijkheidslijst ingevuld door de leerkracht en IB, deze wordt besproken met ouders. Alleen als de versnelling unaniem gesteund wordt, kan er versneld worden. De leerling heeft de belangrijkste stem. Een versnelling vindt plaats na een vakantie. Er wordt planmatig toegewerkt naar de versnelling door leerstof aan te bieden die de leerling nodig heeft voor een succesvolle start in het hogere leerjaar. Ouders spelen hier een actieve rol bij.

3.3 Leerdoelen buiten de eigen groep voor (hoog)begaafde leerlingen

De visie van de school bevat de punten “Iedere leerling behaalt maximale leerresultaten”, “We bereiden leerlingen voor op de toekomst” en “Maken wij bij het leren van de leerlingen optimaal gebruik van de leeromgeving”. Deze punten worden ondersteunt door de werkwijze van de school met de (hoog)begaafde leerlingen. Om de visie waar te maken voor deze bijzondere groep leerlingen, ben je als school verplicht deze leerlingen op meerdere fronten uit te dagen tot leren. Dit is waarom de Projectklas bestaat. Het is een extra expertise buiten de reguliere lessen om.

Het is belangrijk dat deze leerlingen met Peers kunnen samenwerken en echt de aandacht en tijd hebben om verrijking op de lesstof te krijgen binnen het onderwijs. Daarom is er gekozen voor een aparte Projectklas. Hier wordt aan extra doelen gewerkt. Er is aandacht voor het vergroten van de sociale vaardigheden door bijvoorbeeld samen te werken aan projecten. Hierin komen ook belangrijke vaardigheden aan bod zoals het reflecteren op het eigen leerproces. De leerlingen worden uitgedaagd en zijn daardoor gemotiveerd om te leren. De lessen hebben een doorgaande leerlijn. Zodat ieder leerjaar elkaar in de Projectklas logisch opvolgt. De leerdoelen zijn, zoals eerder benoemd, gebaseerd op de SLO-doelen en vaardigheden voor ontwikkeling. Er wordt gewerkt aan de executieve functies en een Growth Mindset (zie uitleg in paragraaf 3.4).

3.3.1 Leerdoelen in de Projectklas

Van het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen moet men niet verwachten dat dit alleen of vooral het aanbieden van moeilijke leerstof inhoudt. Het gaat er juist om een brede ontwikkeling aan te bieden en daarnaast om de vaardigheden te verstevigen die nodig zijn om een gelukkige schoolloopbaan, en later, een gelukkig leven te kunnen hebben. In de te stellen leerdoelen wordt er voor de 2 verschillende doelgroepen binnen de Projectklas ook een onderscheid gemaakt.

Plusklas:

De leerdoelen voor de Plusklas worden in het schooljaar 2020-2021 en 2021-2022 vastgesteld voor alle jaargroepen. Deze worden vastgelegd in een, door de leerkracht van de Plusklas, gemaakte lessencyclus per jaargroep voor een heel schooljaar. Deze lessencyclus kan ieder jaar opnieuw gebruikt worden voor de jaargroepen, aangezien ieder jaar een eigen lessencyclus heeft. Indien nodig kan deze lessencyclus uiteraard aangepast of uitgebreid worden.

De projecten die leerlingen doen, krijgen ze als opdracht op papier mee voor zichzelf. Hierin staan onder andere de criteria en de leerdoelen vermeld waaraan ze werken tijdens het project, om de leerlingen bewust te laten zijn van hetgeen ze leren.

De resultaten van de projecten worden door de leerkracht van de Plusklas beoordeeld aan de hand van de criteria die gesteld zijn. Het proces en het eindresultaat wordt geëvalueerd met de leerlingen. De evaluatie gebeurt op formatieve wijze tijdens en na afloop van een project. Er worden geen cijfers gegeven voor de lessen en opdrachten in de Plusklas.

SEN-klas:

De begaafde leerlingen nemen deel aan de Plusklas, de SEN-klas is bedoeld voor de dubbel-bijzondere leerlingen. Deze leerlingen zijn onder andere hoogbegaafd en hebben daardoor specifieke kenmerken in hun gedrag. Denkend aan het ‘Zijnsluik’ van Tessa Kiemboom (zie bijlage 6.1, blz. 42) vragen zij meer specifieke begeleiding alleen al op dat vlak. Daarnaast hebben ze ook nog een bijkomende diagnose, die de begeleiding aan deze leerlingen meer specialistisch maakt. Er zal dan ook meer individueel worden gekeken wat belangrijke doelen kunnen zijn voor deze leerlingen. De

lessencyclus zal daardoor minder vastliggen dan voor de Plusklas, omdat het belangrijk is om steeds goed aan te sluiten bij de bijzondere behoeften van de leerlingen. De leerdoelen voor de leerlingen van de SEN-klas zullen onderling meer verschillen door de bijkomende bijzondere aspecten in gedrag.

Arrangement door externen:

Een aantal leerlingen, voornamelijk van de SEN-klas, maakt gebruik van een arrangement. Dit wordt verzorgd door externen en komt voort uit het overleg met het Samenwerkingsverband. Deze leerlingen krijgen individueel onder leiding extra begeleiding op de aspecten die nodig zijn. Te denken valt aan extra begeleiding met betrekking tot de executieve functies. Hier wordt voor gekozen omdat de begeleiding voor deze leerlingen in de (SEN-)klas niet volstaat, de problematiek is te complex.

3.3.2 Praktische criteria

Groepsgrootte:

De selectieprocedure voor de leerlingen is strenger dan voorheen. De IB'ers hebben kennis van de doelgroep voor de Projectklas. De leerkrachten zijn bekend met de signalen van (hoog) begaafdheid doordat er een korte scholing is geweest. Het protocol is bekend waardoor het team weet hoe te handelen wanneer er een vermoeden bestaat van (hoog)begaafdheid bij een leerling.

De huidige Plusklassen bestaan gemiddeld uit 15 leerlingen per jaargroep, 5 leerlingen per klas. De leerkrachten van groep 1 kunnen 3 leerlingen per klas laten deelnemen aan de Projectklas. Gezien het gemiddelde uitstroom-niveau naar het VO, zou dit moeten volstaan. Kleine groepen zijn gewenst om recht te doen aan de te behalen doelen voor de leerlingen in de Projectklas. Hoe ouder de leerlingen worden, hoe groter de groep mogelijk is, aangezien de zelfstandigheid, de bewustwording en de mogelijkheid van het sturen van het eigen leerproces groter wordt.

Groep 1 en 2 bestaan uit 6 leerlingen per Projectklas. Groep 3 en 4 bestaan uit 7 of 8 leerlingen per projectklas. Deze jaargroepen worden om deze reden opgesplitst, bijv. de 15 groep 4 leerlingen worden opgesplitst in 2 groepen voor de Projectklas. Vanaf groep 5 bestaan de groepen uit 15 leerlingen in totaal.

Ruimte:

De lessen vinden plaats op de leerpleinen binnen de school, aangezien deze zo zijn ontworpen dat hier groepsdoorbrekend kan worden gewerkt. Er is een leerplein met daarop de Pittige Plustoren en de Techniektorens voor alle bouwen. Daarnaast hebben alle leerpleinen een kast met materialen van de Projectklas.

Denksleutels:

Denksleutels (zie bijlage 6.7, blz. 57) zijn uitdagende denkvragen. Het doel van de denksleutels is 'het denken van de leerlingen te openen', waardoor de lessen en het 'spelend leren' worden verrijkt. De huidige tijd en de toekomst vraagt om goede analytische, kritische en creatieve denkers, kortom: Vaardige denkers. Door denksleutels in te zetten in de Projectklas wordt het 'leren leren' gestimuleerd. Door de denksleutels te verwerken in projecten en leeractiviteiten wordt er actief aanspraak gemaakt op het analytische, kritische en creatieve denkvermogen van de leerlingen en kunnen ze dit ontwikkelen. Denksleutels worden in de onderbouw in de klas ingezet door de leerkrachten. In de Projectklas worden ze schoolbreed ingezet, bijvoorbeeld als "opwarm-activiteit" of om te filosoferen.

Pittige Plustorens:

De Pittige Plustorens is letterlijk een toren, vol uitdagende projecten. De projecten zijn opgedeeld in 3 niveaus. Het verschil in niveaus wordt vooral bepaald door de mate waarin het eindproduct al dan niet al is bepaald. Er wordt planmatig gewerkt, volgens het TASC-model (zie bijlage 6.8, blz. 58). De leerlingen werken zelfstandig of in een klein groepje, waarbij ze overleggen met Peers. Daarnaast sluiten de projecten goed aan bij het ontwikkelen van de 21ste-eeuwse vaardigheden. De projecten worden in de Projectklas ingezet.

De Techniek Torens

Techniek Torens:

Het concept van de Techniek Torens draagt bij aan een rijke leeromgeving. De leerlingen gaan aan de slag met projecten die verbreding en verdieping bieden aan de leerlingen en aansluiten bij de kerndoelen. Net als bij de Pittige Plustorens leren de leerlingen op een onderzoekende en ontwerpende wijze. Ze leren samenwerken en zijn handelingsgericht bezig.

"Speel je vaardig": Smartgames:

Iedere jaargroep is in het bezit van een selectie smartgames. Wanneer leerlingen klaar zijn met de reguliere lesstof, en geen opdracht voor de Projectklas (meer) heeft, kunnen ze gebruik maken van de beschikbare smartgames. Hiermee worden de executieve functies geoefend. In de Projectklas worden ook smartgames aangeboden om deze reden. Hier zullen ze eerder in een klein groepje een smartgame spelen, in een groepje met Peers is het een hele andere ervaring en een goede manier om de executieve functies te trainen. Het boek "Speel je vaardig" is aanwezig in de Projectklas en geeft de doelen aan bij verschillende Smartgames en biedt registratieformulieren erbij aan, om de ontwikkeling van de vaardigheden te registreren.

ICT:

De rol van ICT in de school neemt snel toe. Er wordt veel gebruik gemaakt van laptops binnen de school voor onderzoek, het maken van werkstukken en zoals eerder genoemd ook het rekenonderwijs. De komende jaren zullen er steeds meer laptops aangeschaft worden, zodat uiteindelijk alle leerlingen van groep 4 t/m 8 een eigen laptop hebben.

In de onderbouw en de SEN-klas wordt gebruik gemaakt van B-bots, zodat de leerlingen vaardigheden tot programmeren kunnen op doen. Met betrekking tot dit onderwerp, werken de leerlingen van de SEN-klas minimaal 1 keer per jaar met het programmeerprogramma 'Scratch'. Ze leren hierin stapsgewijs hoe programmeren wordt opgebouwd en maken uiteindelijk een eigen game.

Projecten:

De leerkracht van de Projectklas bedenkt zelf projecten met uiteenlopende onderwerpen die aansluiten bij de interesses van de leerlingen. Hierin worden de aspecten verwerkt die eerder werden benoemd in 3.3. alinea 1 en 2. Zie voor een voorbeeldproject bijlage 6.8, blz. 59.

Een project kan ook combinaties bevatten van bovengenoemde materialen en methoden.

Daarnaast worden er projecten gedaan uit 'Het Grote Vooruitwerklabboek' van Els Schrover. Ook 'Kleuterlab' van Inge Schilders wordt gebruikt. Dit zijn projecten voor groep 1-2 waarin het onderzoekend leren goed aansluit bij de werkwijze van de onderbouw.

Websites voor inspiratie:

- De volgende websites vormen een belangrijke bron vol lesmateriaal waarvan voor de Projectklas inspiratie opgedaan kan worden.
- www.filosovaardig.nl: Een site beheerd door Fabien van der Ham. Om te filosoferen staan op de website 'Filosovaardig' ideeën en linkjes naar gratis filosofielessen die erg nuttig en leuk zijn om met de leerlingen te doen.
- www.deverijking.com: Een site van Ilse Wassenaar, waarop veel projecten, denksleutels en andere lessen te vinden zijn op het gebied van 'leren leren, leren denken en leren leven'.
- <https://plusklas-unique.yurls.net>: Een webpagina van 'Unique Talentbegeleiding' vol lesideeën, proefjes, informatie, literatuur en meer.
- www.talent3xl.nl: Een site van Jan van Nuland, waar veel nuttige materialen te vinden zijn om lessen aan (hoog)begaafde leerlingen vorm te geven. Daarnaast veel handige handreikingen, zoals de 'Loodlijsten', om leergebied overstijgende onderwijsdoelen bij te houden en de leerling hiervan eigenaar te laten zijn.

3.4.2 Materialen en methodes voor de midden- en bovenbouw

Rekenen: Kien en Snappet:

Kien biedt een uitdaging voor goede en snelle rekenaars, van groep 3 t/m 8. Om ze niet nog meer lesstof van hetzelfde aan te bieden, kunnen ze met Kien werken als ze klaar zijn met de reguliere lesstof. De (hoog) begaafde leerlingen krijgen uitdaging op hun eigen (hoge) niveau. De methode biedt verdieping en loopt daardoor niet vooruit op de lesstof. De opdrachten zijn gevarieerd en pittiger dan die van de reguliere methode. De leerlingen kunnen er zelfstandig aan werken. Daarnaast zullen de leerlingen voor wie de reguliere lesstof van de jaargroep te gemakkelijk is, na overleg met de IB'er, in een hogere groep gaan mee rekenen. Snappet is een digitale rekenmethode waarin leerlingen op adaptieve wijze rekenen. Zo zijn ze op hun eigen niveau aan het werk. Dit zorgt ervoor dat de rekenlesstof interessant blijft voor de (hoog)begaafde leerlingen.

Taal: Junior Informatie Boekjes:

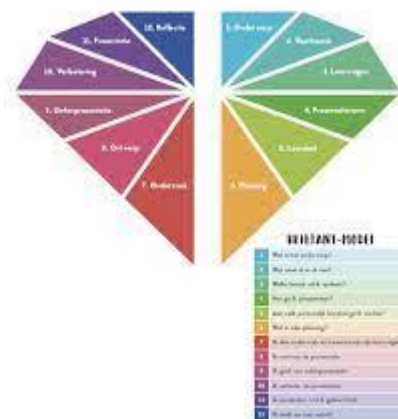
Estafette biedt Plusboekjes; de Junior Informatie Boekjes. Deze kunnen de leerlingen lenen in de schoolbibliotheek. Ze lezen het boekje en maken in een speciaal schrift de vragen die erbij horen.

Werkboek Leergeluk + Ken je Brein!:

Het werkboek 'Leergeluk' is uitgegeven door 'De Breinschool' en biedt kennis en opdracht aan de leerlingen aan, met betrekking tot het brein en hoe je leert. Hun visie: Door breinkennis, aandacht, wilskracht en methoden om te leren kunnen kinderen hun eigen leergeluk creëren. In combinatie met het boek 'Ken je brein!' krijgen de leerlingen van de Projectklas aan het begin van het schooljaar een lessencyclus aangeboden om het brein nog beter te leren kennen, met daarbij passende opdrachten per jaargroep.

Projecten Briljant:

De naam zegt het al, er wordt projectmatig gewerkt en de leerlingen doen hierbij kennis op in de vorm van kennis-vergroeters. Op deze wijze wordt er tegemoet gekomen aan hun 'leerhonger'. De leerlingen krijgen de kans krijgen hun interessegebieden te vergroten. Er is ruimte voor het doen van eigen onderzoek. Ook hier zullen de leerlingen onderzoekend leren. Ze werken planmatig en het Briljant-model staat centraal. Dit komt erg overeen met het TASC-model. De vaardigheden die aan bod komen zijn o.a. leren leren, plannen, presenteren, meta-cognitie, bevorderen van een Growth Mindset en de executieve functies. Het onderzoekend leren, het beleven, sluit goed aan bij de visie van onze school.

3.4.3 Materialen en methodes voor de bovenbouw

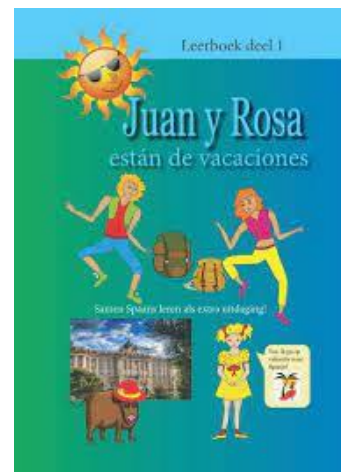
Spaans, methode: Juan Y Rosa:

Met deze leermethode worden de leerlingen uitgedaagd om (Spaans) te leren. De methode laat de leerlingen zelf verantwoordelijk zijn voor de eigen leerroute. Dit past binnen de visie van de school; het bevorderen van eigenaarschap. Hierdoor zal de leerling intrinsiek gemotiveerd zijn om een andere taal te leren. Ook in deze methode komt het TASC-model terug. Deze methode wordt aangeboden in de Projectklas, in afwisseling met projecten.

Bright Ideas Challenge:

Groep 7 en 8 kunnen gratis meedoen aan deze jaarlijks terugkerende landelijke wedstrijd. De leerlingen ontwikkelen in 8 weken tijd een nieuw product, met als doel te verduurzamen. Middels een stappenplandoorlopen de leerlingen in kleine groepjes de challenge, middels ontwerpended leren.

Ze werken hun eigen Bright Idea uit. Ze worden geacht zo origineel, creatief en innovatief mogelijk te werk te gaan. De top 15 van ideeën zullen met echte uitvinders aan de slag gaan om een prototype van hun idee uit te werken.

3.5 Administratie

3.5.1 Registratiesysteem

De school maakt gebruik van het registratiesysteem Esis. Dit is een compleet administratiesysteem waar alle betrokkenen per leerling in kunnen werken. De bijzonderheden, de toetsgegevens, handelingsplannen, groepsbesprekingen en belangrijke gesprekken zoals rapportgesprekken, oudergesprekken of gesprekken met externen, worden hierin vastgelegd door de groepsleerkracht, IB'er, administratief medewerker en de leerkracht van de Projectklas.

Wanneer leerlingen versnellen op een vakgebied of meer, dan wordt dit hierin vermeld.

Tevens de verslagen van externen worden toegevoegd aan het dossier van de leerling. Hierdoor is het voor alle betrokkenen overzichtelijk om de gegevens per leerling in te zien en bij te houden.

3.5.2 LOVS

De verwerking van de Cito-toetsen wordt door de leerkrachten gedaan in het leerlingvolgsysteem Cito LOVS. Hierin worden de digitale toetsen direct verwerkt. Er worden analyses in gemaakt van de ontwikkeling van de leerlingen. De scores worden vermeld in Esis.

3.5.3 Rapporten

Twee keer per jaar krijgen de leerlingen een rapport. De rapporten worden aan de leerling geschreven, om het eigenaarschap te vergroten. De leerlingen zijn om dezelfde reden met hun ouder(s) aanwezig bij de rapportgesprekken.

De leerkracht van de Projectklas levert een bijdrage aan het rapport. Deze bijdrage bevat voor de leerlingen van de Plusklas een korte samenvatting van de projecten en de belangrijkste leerdoelen, zodat ouders op de hoogte zijn. Voor de leerlingen van de SEN-klas wordt een kort individueel stukje geschreven over de ontwikkeling die ze laten zien en waar ze aan gewerkt hebben.

3.6 Overdracht en doorgaande lijnen

3.6.1 Overdracht

Schoolbreed:

De leerkracht van iedere groep geeft aan het einde van het schooljaar een overdracht aan de volgende groep, dit gebeurt zowel op papier als mondeling.

Daarnaast kan de leerkracht in Esis de dossiers lezen van de leerlingen die gaan komen, om zo helemaal op de hoogte te zijn van iedere leerling.

Projectklas:

Procedure voor herbeoordeling van Projectklasleerlingen na ieder rapport:

1. Bekijk de objectieve en subjectieve gegevens en bepaal aan de hand hiervan of een leerling wederom in aanmerking komt voor de Projectklas.
2. De leerkracht van de Projectklas kan hierbij geraadpleegd worden wanneer er twijfel aanwezig is.
3. De leerkracht van de Projectklas beoordeelt ook of de leerlingen nog in de Projectklas horen. Mocht dit niet het geval zijn, wordt dit met de leerkracht van de leerling en de IB'er besproken. Naar aanleiding hiervan wordt een besluit genomen.
4. Ouders worden door de eigen leerkracht op de hoogte gesteld indien er iets verandert in de deelname aan de Projectklas.
5. De leerkracht van de Projectklas houdt voor zichzelf een rapportage bij en zal de bijzonderheden van de leerlingen in Esis noteren. Daarnaast zal de leerkracht contact hebben over de bijzonderheden met de betrokkenen, zoals de leerkracht, ouders en de IB'er. Dit kan mondeling of via de mail gebeuren, afhankelijk van de inhoud.

3.6.2 Doorgaande leerlijnen

Groep 1-2:

De doorgaande leerlijnen voor groep 1 en 2 worden geborgd in de thema-planning. Deze doelen zijn gebaseerd op de ontwikkelingsdoelen uit het programma KIK! Zie verder punt 3.2.2. Om de overgang naar groep 3 goed aan te laten sluiten is er de werkgroep 'Overgang van 2 naar 3'.

Groep 3 t/m 8:

De methodes van de vakken die gegeven worden zijn voorzien van een doorgaande leerlijn van groep 3 t/m 8.

Plusklas:

Het lesprogramma is gestart in 2020-2021 zonder een doorgaande leerlijn. De schooljaren 2020-2021 en 2021-2022 worden gebruikt om een opbouwend lesprogramma samen te stellen voor de Plusklas. De lesdoelen zullen elkaar per jaargroep opvolgen om een doorgaande lijn te kunnen bieden voor deze leerlingen.

SEN-klas:

Hiervoor is er geen doorgaande leerlijn. De SEN-klas is gemêleerd in leeftijd, van groep 5 tot en met 8 komen de leerlingen bij elkaar. Hierdoor is een doorgaande leerlijn niet mogelijk. Er wordt meer individueel per leerling gekeken wat er nodig is om aan te werken en dit wordt verwerkt in de lessen voor deze groep.

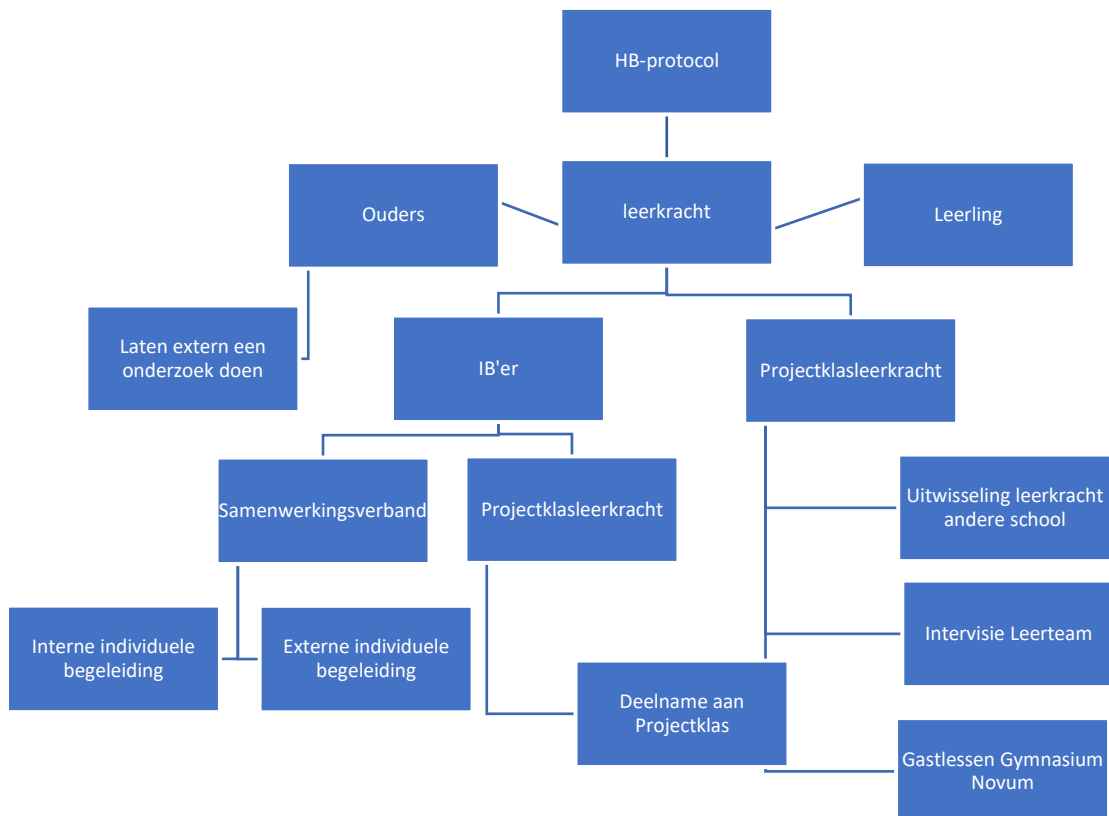
4 Organisatie

4.1 Omgeving en partners protocol Hoogbegaafdheid

Intern:

Eerder is omschreven hoe de procedure in de school verloopt en welke partijen eraan te pas komen, op welk moment en wat hun rol is. Zie het onderstaande organogram ter illustratie.

Organogram organisatiestructuur van de school op HB-gebied en de omgeving:

Extern:

De school is gestart met het opzetten van een extern netwerk op het gebied van hoogbegaafdheid. Het is de doelstelling om hier een gedegen netwerk van te maken, waardoor er gebruik gemaakt kan worden van elkaars expertise.

4.2 Huidige situatie

Onderbouw:

De onderbouw heeft hierin al een slag geslagen in schooljaar 2019-2020. Ze hebben zich verdiept in de kenmerken en signalering van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. De intake-procedure is verbeterd, waardoor de leerkrachten de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong eerder kunnen signaleren. Daarnaast zijn de leerkrachten gemotiveerd om het lesaanbod te laten aansluiten bij de behoeften van deze doelgroep.

Midden- en Bovenbouw:

Eerder zijn er scholingen geweest op het gebied van executieve functies en begaafdheid. In het schooljaar 2020-2021 hebben de leerkrachten van de midden- en bovenbouw een presentatie gehad over de inhoud van hoogbegaafdheid. De signalering en het lesaanbod van deze leerlingen zal hierdoor een bewuster proces zijn. Er kan nog meer uit het aanbod van de Projectklas gehaald worden door de leerkrachten voor de leerlingen, door ze meer tijd aan te bieden voor het werk van de Projectklas, bijv. na het compacten van de lesstof. De vormgeving van het onderwijs op dit vlak zal in het schooljaar 2021-2022 door de werkgroep 'Begaafdheid' opgepakt worden.

Projectklas:

De leerkracht die aan deze groepen lesgeeft dient kennis op HB-gebied te hebben. De huidige leerkracht is Specialist Hoogbegaafdheid en Differentiatie (HB&D) en is autonoom in het beslissen over de opzet, invulling en de uitvoering van de lessen. Dit is een pré, om het lesaanbod een goede wijze vorm te kunnen geven en te voldoen aan de leerbehoeften van deze doelgroep. De leerkracht van de Projectklas denkt mee en biedt ondersteuning aan leerkrachten.

IB'ers:

De IB'er is voor de leerkracht het eerste aanspreekpunt op het gebied van bijzonderheden bij leerlingen. Samen met de groepsleerkracht kijkt de IB'er of een leerling in aanmerking komt om te compacten, verrijken, versnellen en/ of de Projectklas. Hierdoor is kennis op HB-gebied vereist. De IB'ers hebben beiden een basis- en verdiepingscursus gedaan over hoogbegaafdheid en zijn ervaringsdeskundig in het meedenken met de leerkrachten op dit gebied. De IB'ers hebben scholing gehad op de Taxonomie van Marzano en Kendall en het omzetten van verwerkingsopdrachten op de hogere denkkorde vragen. Daarnaast hebben ze een cursus gevold van Eleenoor van Gerven, een begrip in HB-land.

Ouders:

De school neemt ouders mee in de ontwikkeling van het protocol via de MR. Daarnaast is het interessant voor ouders om over bepaalde onderwerpen van (hoog)begaafdheid geïnformeerd te worden. Bijvoorbeeld door informatieve stukjes te plaatsen in de Nieuwsbrief naar ouders. Dit kan verzorgd worden door de Specialist HB&D.

4.3 Advies op het gebied van deskundigheid

Het onderwerp hoogbegaafdheid is, over het algemeen, een nog redelijk onbekend topic voor veel leerkrachten. Hoogbegaafdheid is een zeer uitgebreid onderwerp, het omvat veel verschillende facetten en is niet altijd even makkelijk te duiden daardoor. Het behoeft speciale kennis, expertise. Door het verloop onder leerkrachten, zal het extra belangrijk zijn om het onderwerp hoogbegaafdheid actueel op de agenda te houden.

De school zet nu al in op deskundigheidsbevordering op het gebied van (hoog)begaafdheid. Het is volop in ontwikkeling binnen de school. Er is een basis gelegd met voorlichting over het onderwerp (hoog)begaafdheid, maar verdient nog veel meer verdieping, zeker gezien de populatie van de school.

De specialist heeft een Quick Scan op het gebied van deskundigheid, attitude en kennisniveau van leerkrachten afgenomen.

De volgende adviezen vloeien hieruit voort:

- Leerkrachten blijven kennis vergaren door voorlichting over (hoog)begaafdheid. De werkgroep 'Begaafdheid' moet het onderwerp actueel houden binnen de school, onderwerp van gesprek zou onder andere moeten zijn: leerkrachtengedrag ten aanzien van hoogbegaafden, hoe leren hoogbegaafden, verrijking in de klas, de werking van het Zijnsluit en het Cognitieve luik en hoe hiermee om te gaan. Zodoende doet de school recht aan deze leerlingen en de leerkrachten.
- De leerkracht van de Projectklas dient vanuit de rol Specialist HB&D kennis over te brengen aan het team. Het is van belang dat de Specialist op de hoogte blijft van de ontwikkelingen binnen het vakgebied. Dit kan bijv. door het lezen van literatuur, workshops en intervisie met andere 'Plusklas'leerkrachten.
- Het vormgeven van verdiepend en verrijkend onderwijs naast de reguliere lessen heeft nog meer aandacht nodig. De werkgroep 'Begaafdheid' neemt hier het voortouw in. Er wordt al veel gedaan binnen de school, maar er valt nog meer winst te behalen op dit gedeelte van het onderwijs.
- Intervisie voor leerkrachten kan helpend zijn, om op deze wijze ideeën uit te wisselen en op te doen, om zo het onderwijs nog verder te ontwikkelen ten bate van de (hoog)begaafden leerlingen.
- De Specialiste HB&D bouwt een netwerk op. Het is zinvol om een klankbord te hebben en om kennis en ervaringen te kunnen delen. Op deze wijze krijgt het begaafde onderwijs op Het Volle Leven nog beter vorm.
- Het werken met EDI is een topic dat echt goed bekeken moet worden. De (hoog)begaafde leerlingen standaard mee laten doen aan de gehele instructie is een gemis in kansen voor hun ontwikkeling. Het is raadzaam om het protocol hierin te herzien en aan te passen tot een passend geheel. Dit is een onderwerp dat de werkgroep 'Begaafdheid' met het HCO, welke de school begeleidt op EDI-gebied, moet oppakken.
- Het eigenaarschap voor de (hoog)begaafde leerlingen dient meer vorm te krijgen, waardoor de leerlingen nog bewuster bezig zijn met hun eigen leerproces en echt leren leren, leren denken, leren leven. In de Projectklas moeten ze meer gericht aan de slag met eigen leerdoelen.

5 Borgen en voortgang

5.1 Communicatie

Het is belangrijk dat alle partijen die met de Projectklas te maken hebben op de hoogte blijven van de ontwikkelingen van de leerlingen.

Projectklas:

De leerkracht van de Projectklas houdt de betreffende leerkrachten op de hoogte van de vorderingen in de klas.

Dit betreft:

- De verwerking die in de eigen klas gedaan moet worden.
- De vorderingen van het project.
- De bijzonderheden van leerlingen die besproken dienen te worden.
- De directie blijft op de hoogte van ontwikkelingen die voor hen belangrijk zijn.

Dit kan via de mail en indien nodig wordt er een afspraak gemaakt om persoonlijk te overleggen.

Ouders:

De leerkracht van de Projectklas schrijft 2 keer per jaar een stukje voor in het rapport van de leerlingen die deelnemen aan de Plusklas. Dit wordt geplaatst in de opmerkingen van het rapport, zodat de ouders op de hoogte zijn van hetgeen waaraan in de Plusklas wordt gewerkt, bijv. welke vaardigheden zijn geoefend.

Voor de leerlingen van de SEN-klas heeft de leerkracht via Teams contact met de ouders aan het begin van het schooljaar om te kijken hoe de ontwikkelingen met het kind zijn, om te bespreken of er bijzonderheden zijn. Er zal net als voor de leerlingen van de Plusklas 2 keer per jaar een stukje voor het rapport van de leerlingen geschreven worden. Echter zijn deze individueel geschreven, omdat deze leerlingen dubbel-bijzonder zijn en hierdoor werken aan meer individuele leerdoelen.

5.2 Protocol-cyclus en evaluatie

De werkgroep "Begaafdheid" moet het protocol borgen, monitoren en de inhoud actueel houden. Wanneer er veranderingen worden aangebracht in het protocol, zal dit vanuit de werkgroep naar het team toe gecommuniceerd worden. Dit zal gebeuren tijdens studiedagen voor het team, of tijdens een bouwvergadering. Dit hangt af van de grootte van de verandering in het protocol en zal altijd gebeuren na overleg met de directie.

Het protocol is voor ouders in te zien via de site van de school.

6 Bijlagen

6.1 Specifieke kenmerken 'Zijnsluik' Tessa Kieboom

In hoofdstuk 1 wordt er verwezen naar de specifieke kenmerken van het Zijnsluik. Deze worden in deze bijlage kort uitgelegd. Hierbij worden tevens de valkuilen benoemd, van hoe het gedrag geïnterpreteerd kan worden, waardoor de (hoog)begaafdheid van de leerling over het hoofd gezien kan worden

1. *Perfectionisme*

De hoogbegaafden stellen hoge doelen voor zichzelf, ze leggen de lat vaak erg hoog voor zichzelf. Daarnaast willen ze de gestelde doelstelling het liefst in 1 keer behalen. De leerlingen willen liever geen fouten maken. Regelmatig binnen ze daardoor liever niet aan iets, tenzij ze zeker weten dat het in 1 keer slaagt. Er kan hierdoor vluchtgedrag of faalangst ontstaan.

Valkuil: Het perfectionisme wordt vaak opgevat als faalangstig.

2. *Rechtvaardigheidsgevoel*

Als er een afspraak wordt gemaakt, moet deze worden nakomen. Wanneer ze het niet met een afspraak eens zijn, zullen ze er tegenin gaan. Veel hoogbegaafden streven een ideale wereld na. Ze zijn oprecht en eerlijk in hun zijn. Wanneer er in hun ogen onrecht is, met betrekking tot zichzelf of een ander, kunnen ze lichtgeraakt zijn.

Valkuil: Dit grote gevoel van rechtvaardigheid zorgt nog wel eens voor de misdiagnose autisme, omdat ze vrij rigide kunnen zijn in hun denken. Ze kunnen bemoeizuchtig overkomen door hun reactie in – voor hun gevoel – onrechtvaardige situaties.

3. *Hoog sensitiviteit*

Hoogbegaafden kunnen de wereld veel intenser ervaren. Zo is het waarnemingsvermogen scherper afgesteld. De emotionele beleving is ook veel intenser. Ze kunnen intens genieten van bijv. kunst, of intens verdrietig worden door bijv. het lezen van een passage in een boek. Doordat ze zo 'open' staan voor al deze prikkels, zijn ze kwetsbaar.

Valkuil: Het kan worden opgevat als aanstellerij.

4. *Kritisch zijn*

De hoogbegaafde kijkt met een kritische blik naar de wereld om zich heen en zal niet zomaar iets aannemen. Als er eenmaal een visie is gevormd op een kwestie, dan zullen ze deze niet snel aanpassen. Ondanks de argumenten van een ander, zullen ze zich niet snel gewonnen geven. Het reflectievermogen is sterk. Ze stellen regels ter discussie en kunnen pijnlijk eerlijk zijn.

Valkuil: Door de kritische houding kunnen ze betweterig overkomen.

6.2 Kenmerken van (hoog)begaafde leerling⁶

Gangbaar is dat we van personen die een IQ-score hebben tussen de 115-130 punten zeggen dat zij kunnen komen tot prestaties op begaafd niveau.

Van personen die een IQ scoren hebben die hoger is dan 130 punten zeggen we dat zij kunnen komen tot op prestaties van hoogbegaafd niveau.

Vanaf de kleuterleeftijd tekenen de kenmerken die maatgevend zijn zich steeds scherper af bij hoogbegaafde leerlingen. Er wordt dan echter nog gesproken over een ontwikkelingsvoorsprong, omdat op een dergelijk jonge leeftijd over het algemeen nog geen conclusies kunnen worden getrokken over de (hoog)begaafdheid van een kind. De waarneembare kenmerken maken het echter wel aannemelijk dat de leerling al op jonge leeftijd behoefte heeft aan een verrijkt onderwijsaanbod. Echter, niet elke kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zal al deze kenmerken laten zien. Het gevoel van 'niet anders willen zijn' speelt hierbij een rol.

Hieronder volgt een schematische weergave van de kenmerken van een ontwikkelingsvoorsprong bij het jonge kind. De visie van ouders op hun kind is hierbij een goede aanvulling, aangezien er vroeg in de ontwikkeling signalen tot uiting komen. Hierna volgt een overzicht van de kenmerken van (hoog)begaafdheid na de kleuterleeftijd.

Kenmerken van een ontwikkelingsvoorsprong:

Kenmerken:	Indicatoren:
Eerder toe aan lezen en rekenen	Heeft belangstelling voor symbolen zoals cijfers en letters. Pikt de betekenis van de symbolen 'zelf' op. Combineert zelf symboolbetekenissen. Kan op jonge leeftijd lezen. Begrijpt beeldtaal. Heeft een vroege ontwikkeling van getalbegrip.
Heeft een goed taalgebruik	Is eerder met spreken. Grote woordenschat, rijk taalgebruik, samengestelde zinnen, begrijpt taalgrapjes
Heeft een brede interesse	Blaakt van enthousiasme. Brede belangstelling in niet alleen de alledaagse onderwerpen. Heeft een tomeloze energie en dadendrang.
Heeft een hekel aan herhaling	Onderpresteren bij gebrek aan uitdaging. Onderpresteren door het gevoel niet gezien te worden.
Heeft een goede motoriek	Loopt al op jongere leeftijd. Kruipfase kan zijn overgeslagen. Tekent op een hoger niveau dan leeftijdgenoten. Kan al schrijven op jonge leeftijd.

⁶ Bron: boek 'Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs', Sylvia Drent en Eleonoor van Geven

Kenmerken:	Indicatoren:
Is al vroeg taakgericht	Intense betrokkenheid. Perfectionisme. Frustratie als iets niet direct lukt zoals het kind het in gedachten heft.
Kan logisch redeneren	Associeert snel, maakt verrassende denkstappen Snel van begrip. Heeft een sterk geheugen. Neemt getailleerd waar. Is geestelijk vroegrijp. Kan zich gemakkelijk de leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Algemeen gevoel voor humor.
Maakt grote denkstappen	Vraagt meer dan gemiddeld en denkt hierover na. Slaapt weinig, denkt na over alles. Creatief in denken.
Sensitief	Neemt volwassen gedrag waar en prikt door 'onecht' gedrag heen. Gevoelig voor emoties. Gevoelig voor prikkels van buitenaf. Voelt medelijden voor anderen. Angstig ten aanzien van wereldproblemen.
Laat creatief spel zien	Grote fantasie in spel. Intens in spel.
Sterk rechtvaardigheidsgevoel	Kan rechtlijnig zijn in regels of terugpakken op regels of gemaakte afspraken. Dit kan op deze leeftijd problemen geven in vriendschap met anderen, aangezien het jonge kind hier normaal gesproken nog niet standvastig is hierin en nogal eens wisselt van gedachten zonder overleg met de ander.
Is sociaal in de omgang	Neigt naar contact met oudere kinderen en volwassenen. Kan makkelijk vrienden maken maar blijft autonoom spelen. Teruggetrokken gedrag als er geen aansluiting is met leeftijdgenoten of past zich aan in gedrag.

Kenmerken van hoogbegaafdheid:

1	Hoge intelligentie	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten. Een hoge score op een intelligentietest (IQ > 130) of hoge prestaties op andere test is hiervan een indicatie.
2	Vroege ontwikkeling	(Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.
3	Uitblinken op één of meerdere gebieden	Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals in bijvoorbeeld taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.
4	Gemakkelijk kunnen leren	. (Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.
5	Goed leggen van (causale) verbanden	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.
6	Het makkelijk kunnen analyseren van problemen	(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleem-analyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.
7	Het maken van grote denksprongen	Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.
8	Voorkeur voor abstractie	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.

9	Hoge mate van zelfstandigheid	(Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerling veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.
10	Brede of juist specifieke interesse/ hoge motivatie/ veel energie	Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich erin te verdiepen.
11	Creatief/origineel	11 In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.
12	Perfectionistisch	(Hoog)begaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk.
13	Apart gevoel voor humor	(Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.
14	Hoge mate van concentratie	(Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandacht spanne dan de gemiddelde leerling.

6.3 Kenmerken van de dubbel-bijzondere leerling

Een 3-tal typen van dubbel-bijzonder worden hieronder uitgelicht. Deze typen komen regelmatig voor en zijn belangrijk om in gedachten te houden tijdens het signaleren van bijzonder gedrag.

Hoogbegaafdheid en dyslexie⁷:

(Hoog)begaafde leerlingen met dyslexie worden niet zelden pas aan het eind van hun basisschoolperiode of zelfs pas in het voortgezet onderwijs herkend als dyslectisch. Vaak is hun begaafdheid al wel vroegtijdig gezien, maar is het achterblijven van prestaties op lees- en spellingsgebied geweten aan desinteresse en gelabeld als onderpresteren. De gevolgen van een (te) late herkenning van de leerstoornis kunnen zowel cognitief (kennishiaten en achterstanden) als sociaal-emotioneel (probleemgedrag, negatief zelfbeeld) zijn.

Gedragingen die ontstaan als dyslexie niet herkend worden dan als oorzaak gezien van de lees- en spellingsproblemen. Te denken hierbij aan:

Gedragingen:	Gevolgen:
De leerling heeft haarfijn door dat het voorbijgestreefd wordt door klasgenoten, waarvan het weet dat deze minder slim zijn.	Zelfvertrouwen neemt af, Faalangst kan ontstaan
De motivatie wordt minder, waardoor de leerling de concentratie verliest. Resultaten verminderen en kunnen worden opgevat als 'niet zijn best doen'. De aansporing om beter zijn best te doen kan leiden tot een neerwaartse spiraal.	Verminderde werkhouding door tegenvallende prestaties
Uit verdediging om zich niet te laten kennen kan de leerling credit zoeken bij groepsgenoten. Vaak wordt alleen het probleemgedrag aangepakt.	Storend en clownesk gedrag.
Medeleerlingen gedragen zich op een nare manier, bijvoorbeeld door te zeggen dat de leerling dom is in plaats van hoogbegaafd.	Negatieve reacties van groepsgenoten.
Ouders voelen zich onzeker over de ontwikkeling van hun kind en zien hun kind worstelen met onmacht. De mindere resultaten worden ten onrechte geaccepteerd en in het slechtste geval met de verkeerde aanmoediging behandeld met alle gevolgen van dien.	Reacties van ouders zijn niet helpend.

⁷ Bron: boek 'Handboek hoogbegaafdheid', Eleonoor van Gerven (red.): Alja de Bruin-de Boer

Hoogbegaafdheid en (kenmerken van) een autismespectrumstoornis⁸:

Sommige psychologen en pedagogen bestempelen een hoogbegaafd kind al snel als autistisch. De groep hoogbegaafde leerlingen met een stoornis binnen het autismespectrum (ASS) of kenmerken ervan zijn lastig te duiden. Het autistisch gedrag is lang niet altijd duidelijk doordat deze kinderen het compenseren met hun hoge intelligentie. En andersom kunnen de hoge intellectuele capaciteiten verdoezeld worden door een zwakke werkhouding. Deze leerlingen hebben onvoldoende (zichtbare) symptomen om voor een officiële diagnose ASS in aanmerking te komen. Deze leerlingen passen vaak niet binnen de criteria van het hoogbegaafdheidprotocol van school. De sociale- en leerproblemen van hoogbegaafde leerlingen met ASS kunnen op elkaar lijken.

Het gaat bij beide groepen vaak om onderpresteren of sociale isolatie, het buiten de groep staan. Maar de oorzaak van de problemen is verschillend. Een misdiagnose is snel gesteld, omdat de overeenkomsten de gedragskenmerken van hoogbegaafdheid en ASS camoufleren en of versterken. Deze kenmerken lopen geleidelijk in elkaar over.

Hieronder volgt een overzicht van het verschil in oorzaken van onderpresteren en sociale isolatie:

Oorzaak:	Problemen met leerstrategieën, zoals onderpresteren:	Probleem met sociale interacties, zoals sociale isolatie:
Hoogbegaafdheid	Motivatiegerebrek om te leren	Gebreke aan Peers
	Onvoldoende intellectuele uitdaging	Intolerantie tegen over trage denkers
	Nooit geleerd te leren of te falen	Gebreke aan sociale vaardigheden en inlevingsvermogen
	Heeft geen leerstrategieën geleerd	Gebreke aan redelijkheid
Autismespectrumstoornis	Gefragmenteerd denken	Gebreke aan empathie
	Aandachts- of planningsstoornis	
	Kan moeilijk prioriteiten stellen	

⁸ Bron: boek 'Handboek hoogbegaafdheid, Eleonoor van Gerven (red.): Agnes Burger-Veltmeijer

Hoogbegaafdheid en ADHD⁹:

Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD), of wel concentratiezwakte met of zonder druk gedrag en impulsiviteit als hoofdsymptomen, wordt vaak geassocieerd met slechte schoolprestaties: domheid, luiheid, ongemotiveerd werken, slordig schrijven, agenda niet bijhouden en lastig gedrag in de klas. Zo bestaan er dus nogal wat vooroordelen met betrekking tot ADHD.

ADHD moet gezien worden als een set van eigenschappen die lijdt tot disfunctioneren en die in meerdere of mindere mate aanwezig is bij kinderen (en volwassenen).

De hoofdsymptomen moeten voor het 7^e levensjaar begonnen zijn, langer dan een half jaar aanwezig zijn en in 2 situaties aanwezig zijn. Verder moeten de klachten leiden tot disfunctie. Naast de 3 hoofdsymptomen kunnen er andere symptomen merkbaar zijn.

Hieronder volgt een beknopte opsomming van de hoofd- en bijkomende symptomen van ADHD:

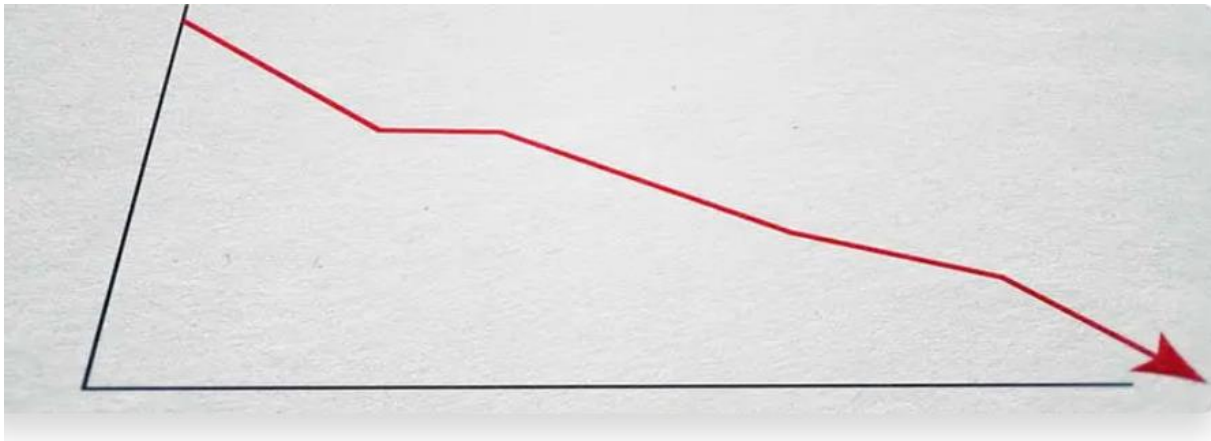
Hoofdsymptomen:	Bijkomende symptomen:
Hyperactiviteit	Slechte korte termijngeheugen
Impulsiviteit	Moeilijkheden met de executieve functies zoals timing, planning en organisatie van taken
Onoplettendheid	Meer tijd nodig voor hun werk, productie ligt lager, dit kan leiden tot lagere cijfers
	Sociaal-emotioneel een achterstand
	Frustratie en agressie door verveling in de klas
	Onderpresteren bij de hoogbegaafde leerling

Hoe 'lichter' de ADHD', hoe later de leerlingen meestal een diagnose zullen krijgen.

Hoogbegaafde leerlingen met ADHD hoeven niet veel moeite te doen op school om de stof bij te houden. Zelfs als ze niet geconcentreerd zijn, kunnen zij het niveau cognitief gemakkelijk aan. Leerkrachten letten vaak meer op storend gedrag, waardoor hoogbegaafdheid onderbelicht kan blijven. Voor een leerling met 'alleen' ADHD geldt al dat ze vaak erg hun best doen om mee te komen in de klas en toch minder presteren dan op grond van hun cognitieve capaciteiten verwacht mag worden, krijgen zij veel negatieve aandacht over zich heen. Dit leidt vaak tot een negatief zelfbeeld, faalangst en in ernstige gevallen tot depressie. Wanneer deze leerlingen het opgeven en in een gedragsspiraal terecht komen, voldoen ze vanzelf aan de vooroordelen die hierboven zijn beschreven. Een goede anamnese is belangrijk, hieruit komt vaak naar voren dat de leerling cognitief al voorliep, dat ouders vaak het vermoeden hadden dat het kind zeer begaafd is en dat er in de familie hoogbegaafdheid voorkomt. Een niveaubepaling is hier op zijn plaats.

⁹ Bron: boek 'Handboek hoogbegaafdheid', Eleonoor van Gerven (red.): Rob Rodrigues Pereira

6.4 Kenmerken van de onderpresterende leerling

1	Grote en uitzonderlijke kennis	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld en een grote algemene ontwikkeling.
2	Grote interesse	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling en ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen. Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.
3	Wisselend schoolwerk (bekijken in relatie tot kenmerk 7)	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen laten vaak wisselend schoolwerk zien: afnemende prestaties (zie kenmerk 7) maar bij ingewikkelde vragen juist wel het goede antwoord weten, mondeling beter presteren dan schriftelijk en beter uit de verf komen bij individueel onderwijs op maat dan bij het regulier groepsonderwijs.
4	Positief thuiswerk	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten en ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.
5	Grote verbeelding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding en zijn creatief.
6	Hoge mate van sensitiviteit	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen geven vaak blijk van een enorme sensitiviteit: ten opzichte van zichzelf, maar ook van anderen.
7	Afnemende schoolprestaties (bekijken in relatie tot kenmerk 3)	Opvallend is dat de schoolprestaties van onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen afnemen; ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau, in elk geval beneden hun eigen niveau, maar soms zelf ook beneden groepsniveau. Vaak schrijven ze slordig, houden ze niet van instampen en inprenten, missen ze leerinhouden en instructiemomenten en zijn ze slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen.

8	Negatief gedrag In de klas vertonen	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen vaak negatief gedrag; ze zijn lastig en onaangepast, vragen steeds om aandacht, vervelen zich, dromen weg en wijzen pogingen van de leraar om zich aan de groepsnormen te conformeren, af.
9	Haperende sociale/emotionele Ontwikkeling	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden, vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking, hebben minderwaardigheidsgevoelens, zijn wantrouwend of onverschillig en doen niet graag mee aan groepsactiviteiten, zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes en zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.
10	Geringe taakgerichtheid	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht. Ze hebben een laag werktempo, hebben hun huiswerk vaak niet af, stellen zichzelf onrealistische doelen, zijn snel afgeleid, vergeetachtig en/of impulsief, hebben geen duidelijk leertraject voor ogen, hebben een korte spanningsboog, voelen zich hulpeloos, willen niet geholpen worden en willen zelfstandig zijn.
11	Negatieve houding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie, hebben een hekel aan routine, verzetten zich tegen autoriteit, nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden en staan onverschillig of afwijzend tegenover de school.

6.5 Checklist onderpresteren¹⁰

Op school of thuis zijn signalen die eventueel wijzen op onderpresteren op school. Om hier een beter zicht op te krijgen vullen we beiden onderstaande checklist in. Kruis aan wat van toepassing is voor de leerling/ uw kind. Eventuele opmerkingen kunt u noteren in het open tekstvak, zie achterzijde.

Naam leerling :	
klas :	
datum :	

School:	Thuis:	Positieve kenmerken:
		1. komt over als gemiddeld tot hoog intelligent
		2. begrijpt en onthoudt moeilijke informatie als hij/zij geïnteresseerd is
		3. leest veel of verzamelt veel informatie op andere manieren
		4. presteert significant beter op mondelinge dan op schriftelijke overhoringen
		5. kent veel feiten en heeft een grote algemene ontwikkeling
		6. toont veel inzicht
		7. komt goed uit de verf bij individueel onderwijs op maat
		8. is creatief en heeft een levendige verbeelding
		9. ontwikkelt op eigen initiatief allerlei activiteiten
		10. heeft goede bedoelingen, maakt goede voornemens
		11. heeft een brede belangstelling
		12. vindt het leuk om dingen te onderzoeken, ontdekkingsdrang
		13. is gevoelig
		Opvallendheden in gedrag:
		1. presteert redelijk tot slecht (onder eigen niveau), wisselende resultaten
		2. huiswerk niet af/slecht, spullen kwijt, moeite met plannen en organiseren
		3. uitstelgedrag, traag werktempo, vastlopen op moeilijk denken, lange projecten
		4. niet weten wat er verwacht wordt, wat de opdracht is, niet tot werken komen
		5. de kortste weg: kantjes eraf lopen, valsspelen, niet de hele waarheid vertellen
		6. ontevreden over eigen prestaties, niet trots, niet willen nabespreken
		7. minderwaardigheidsgevoelens, wantrouwend of onverschillig
		8. vindt alles saai, moeilijk te motiveren, afwijzend tegenover school
		9. heeft een hekel aan automatiseren stampen oefenen
		10. vermijdt nieuwe leeractiviteiten, taken en uitdagingen (uit angst te falen)
		11. stelt onrealistisch hoge doelen (zodat falen hieraan geweten kan worden)
		12. snel afgeleid en impulsief, geen strategieën, begint veel, maakt weinig af
		13. wil zelfstandig zijn en niet geholpen worden, maar geeft snel op, ontmoedigd
		14. neemt geen verantwoordelijkheid voor daden, wijt mislukken aan anderen
		15. niet graag groepsactiviteiten, weinig vrienden, onafgestemde communicatie
		16. obsessieve hobby of passieve tijdsbesteding (tv, gamen, hangen)
		17. verzet tegen autoriteit, de clown uithangen of dromerig, afwezig

¹⁰ Bron: www.leer-jong-leren.nl en www.onderpresteren.nl

Aanvullende bijzonderheden die van belang zijn:

De leerkracht zal de ingevulde checklist zorgvuldig bekijken. Mochten er meerdere opvallendheden naar voren komen, zal dit besproken met de Intern Begeleider. De bevindingen worden hierna teruggekoppeld, met een eventueel plan van aanpak.

Hartelijk dank voor het invullen.

Leren, Beleven & Ontdekken!

6.6 Taxonomie van Bloom

De taxonomie van Bloom, ontwikkeld door Benjamin Bloom, drukt het cognitieve leerproces uit in een reeks werkwoorden en wordt gebruikt om uitgebreidere vormen van denken te stimuleren zoals het analyseren, evalueren en creëren.

Het raamwerk is bijzonder effectief bij het ontwerpen van lessen en projecten.

Bron afbeelding: www.talentstimuleren.nl

Benjamin Bloom was bijzonder kritisch op zijn eigen werk. Na het ontwerpen van zijn taxonomie, merkte de auteur zelf op dat zijn taxonomie en theorie een zwak punt bevatte in zijn kennis categorie. Hij was zich ervan bewust dat er een wezenlijk verschil was tussen kennis en de mentale en intellectuele verrichtingen die uitgevoerd worden met die kennis. Daarom identificeerde hij de volgende verschillende vormen van kennis.

Feitelijke kennis

Feitelijke kennis bestaat uit de basiselementen die leerlingen moeten kennen om een compleet beeld te krijgen van een onderwerp of om problemen op te lossen. Het omvat kennis van terminologie en specifieke feiten.

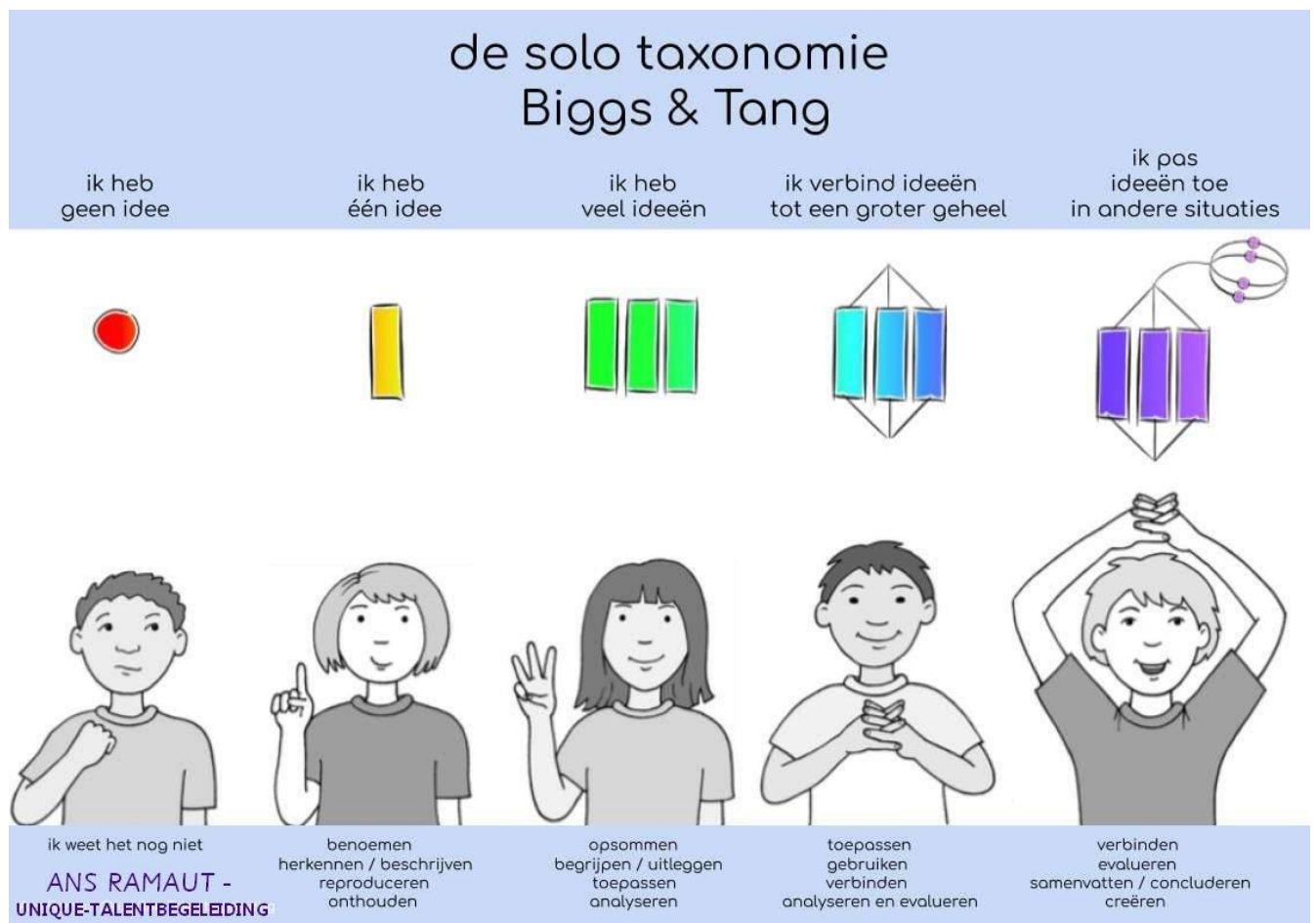
Procedurele kennis

Procedurele kennis is een vorm van kennis die geoefend wordt bij het uitvoeren van een bepaalde taak. Geleerd moet worden hoe iets gedaan moet worden. Een klassiek voorbeeld hiervan is het leren fietsen. Hoe vaak iemand ook uitgelegd wordt hoe er gefietst moet worden, deze persoon gaat het pas echt onder de knie krijgen na een aantal pogingen. Deze kennis is moeilijk te verklaren en dus lastig verbaal over te brengen.

Conceptuele kennis

Onder conceptuele kennis valt de kennis of begrip van concepten, modellen, principes, theorieën, classificaties etc. Conceptuele kennis is als een netwerk van verbonden stukjes kennis waarin de koppeling hierin, de signalen die worden verzonden, net zo belangrijk zijn als de stukjes informatie zelf. Per definitie kan conceptuele kennis dus niet uit het hoofd worden geleerd, maar moet geoefend worden door doordacht en reflectief te leren.

Om (hoog)begaafde leerlingen te activeren in hun denkproces, dien je als leerkracht vooral gebruik te maken van vragen in de hogere denkorde, de punten 4, 5 en 6 in de eerste figuur. De onderstaande afbeelding visualiseert het gebruik van de piramide van de Taxonomie van Bloom.

De taxonomie van Bloom is een proces van toenemende cognitieve complexiteit, van het onthouden van feitelijke kennis tot het creëren van bijvoorbeeld conceptuele kennis.

Voor elk element worden ter inspiratie een aantal sleutelwoorden, mogelijke vragen en producten vermeld op de volgende pagina.

ONTHOUDEN

Onthouden van feiten zonder begrip. Kan eerder geleerde kennis ophalen door zich feiten, termen, basisbegrippen en antwoorden te herinneren.

BEGRIJPEN

Begrijpen van informatie door het terug te halen uit de tekst. Heeft een basis aan feiten en ideeën.

TOEPASSEN

Toepassen van het geleerde in een nieuwe situatie. Problemen oplossen door op een andere manier kennis, feiten, technieken en regels toe te passen.

ANALYSEREN

Onderzoeken en **analyseren** van informatie door motieven en oorzaken te identificeren; conclusies trekken en bewijzen te vinden ter ondersteuning van bevindingen.

EVALUEREN

Het presenteren en verdedigen van meningen door informatie, geldigheid van ideeën of kwaliteit van werk te **evalueren** op basis van een reeks criteria.

CREËREN

Creëren van iets nieuws. Op een andere manier informatie verzamelen door elementen te combineren of alternatieve oplossingen te bedenken.

SLEUTELWOORDEN

Benoemen
Citeren
Definiëren
Herhalen
Herkennen
Identificeren
Kiezen
Kopiëren
Labelen
Lezen

Luisteren
Memoriseren
Observeren
Onthouden
Opschrijven
Opzoeken
Reproducen
Selecteren

Vertellen
Waar
Waarom
Wanneer
Wat
Weglaten
Welke
Wie

SLEUTELWOORDEN

Aanduiden
Demonstreren
Discussiëren
Generaliseren
Herformuleren
Herzien
Indelen

Interpreteren
Observeren
Rapporteren
Relateren
Samenvatten
Schatten
Schetsen
Sorteren

Toelichten
Tonen
Uitdrukken
Uitleggen
Vergelijken
Vertalen
Voorbeelden geven
Voorspellen
Vragen

SLEUTELWOORDEN

Associëren
Beheersen
Berekenen
Categoriseren
Classificeren
Demonstreren
Experimenteren
Gebruik maken van

Gebuiken
Identificeren
Interpreteren
Categoriseren
Manipuleren
Ontwikkelen
Organiseren
Overbrengen
Plannen
Selecteren
Simuleren

Toelichten
Toepassen
Uitvoeren
Verbinden
Vertalen
Voortbouwen
Vormen

SLEUTELWOORDEN

Analyseren
Beredeneren
Categoriseren
Classificeren
Concluderen
Discussiëren
Focussen
Inspecteren
Onderscheiden

Onderzoeken
Ontdekken
Ontleden
Oorzaak en gevolg
Ordenen
Overzien
Prioriteren
Relaties
Reorganiseren

Samenstellen
Schatten
Selecteren
Vaststellen
Verdelen
Vergelijken
Vinden
Vragen

SLEUTELWOORDEN

Aanbevelen
Bekritisieren
Belang
Bepalen
Bepalen
Beslissen
Betogen
Betwisten
Bewijzen
Concluderen
Debatteren
Evalueren
Instemmen

Interpreteren
Kiezen
Kwalificeren
Mening
Oordelen
Overhalen
Overtuigen
Overwegen
Prioriteren
Rechvaardigen
Schatten

Valideren
Verdedigen
Vergelijken
Verklaren
Waarderen
Waarnemen
Waarom
Weerleggen

SLEUTELWOORDEN

Aanpassen
Bedenken
Bewerken
Combineren
Construeren
Creëren
Experimenteren
Reviseren
Herzien
Hypothese
Innoveren

Integreren
Ontstaan
Ontwerpen
Ontwikkelen
Oplossen
Produceeren
Samenstellen
Testen
Toevoegen
Transformeren

Uitbreiden
Uitvinden
Veranderen
Verbeteren
Vereenvoudigen
Vervangen
Verwijderen
Visualiseren
Voorspellen
Voorstellen

VORM

Definitie
Feit
Kenmerk
Notitie
Quiz

Reproductie
Toets
Werkboek
Werkblad

VORM

Voorbeeld
Verklaring
Kenmerk
Notitie

Opzet
Presentatie
Samenvatting

VORM

Demonstratie
Dagboek
Illustratie
Interview

Logboek
Optreden
Presentatie
Simulatie

VORM

Tabel
Checklist
Database
Grafiek

Rapport
Spreadsheet
Enquête

VORM

Tabel
Checklist
Database
Grafiek

Rapport
Spreadsheet
Enquête

VORM

Advertentie
Film
Product
Spel
Schilderij

Plan
Project
Lied
Verhaal

VRAGEN

Kun je drie ... opnoemen?
Welke is goed of fout?
Hoe kwam het dat...?
Hoe vaak...?
Hoe omschrijf je...?
Hoe is...?
Wat is...?
Wanneer was...?

VRAGEN

Wat gebeurde er en wat betekende dat voor...?
Kun je uitleggen waarom...?
Hoe zou je de betekenis van ... opnieuw beschrijven?
Hoe zou je ... samenvatten?
Wat kun je zeggen over...?
Welke feiten of ideeën laten zien...?

VRAGEN

Hoe zou je ... gebruiken?
Welke voorbeelden kun je vinden om...?
Hoe kan...opgelost worden?
Hoe zou je laten zien dat...?
Welke toepassing zou je kiezen voor...?
Welke andere manier kun je verzinnen om...?

VRAGEN

Wat zijn de onderdelen of kenmerken van...?
Hoe is ... gerelateerd tot...?
Waarom denk je dat...?
Welk motief is er om...?
Welke conclusies kun je trekken uit...?
Hoe zou je ... classificeren?
Hoe zou je ... categoriseren?

VRAGEN

Ben je het eens met...?
Wat is jouw mening over...?
Kun je de waarde inschatten van...?
Zou het beter zijn om...?
Waarom werd er gekozen voor...?
Wat zou je aanbevelen...?
Hoe zou je ... beoordelen?
Welke keuze zou je maken als...?

VRAGEN

Hoe zou je ... kunnen verbeteren?
Kun je iets bedenken om...?
Kun je een alternatief voorstellen voor...?
Hoe zou je het kunnen veranderen?
Op welke manier ontwerp je...?
Stel dat..., wat zou dat betekenen...?
Kun je iets maken dat...?

6.7 Denksleutels

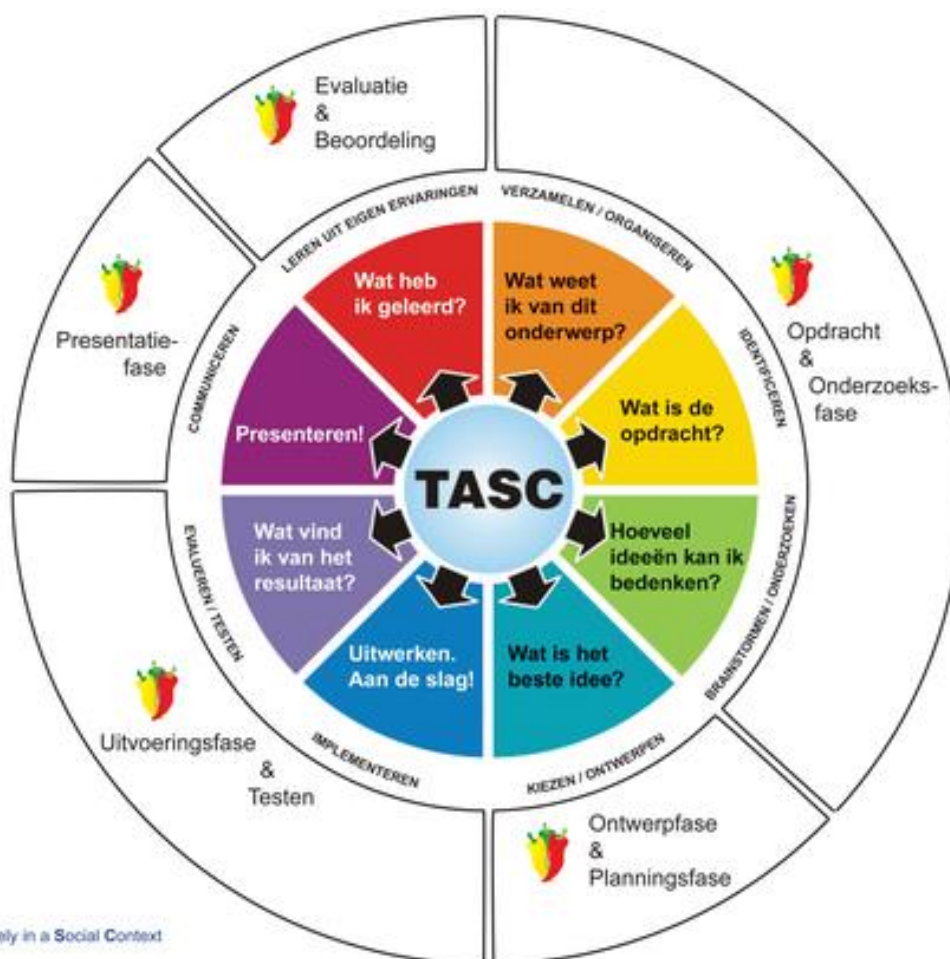
Er zijn 20 soorten denksleutels, waarbij de leerkracht zelf vragen kan bedenken binnen het thema van de denksleutel. De sleutels zijn gebaseerd op The Thinkers Keys van de Australiër, Tony Ryan (1998). Bij deze een aantal voorbeelden ter beeldvorming.

Denksleutels

denksleutel	doel / opdracht	voorbeeld
 Juist niet	Bepaal het omgekeerde . Gebruik woorden als: (kan) niet , (zal) nooit in een opdracht	<ul style="list-style-type: none"> • Noem 3 dingen die je nooit als verjaardagscadeautje zou weggeven. (4-6 jaar) • Noem 10 dingen die je niet schoon kunt maken. (6-12 jaar)
 Wat als ...?	Stel een 'Wat als ...' vraag. De kinderen benoemen een aantal gevolgen (bijvoorbeeld 5). Welke gevolgen (bijvoorbeeld 3) vloeien voort uit die 5 gevolgen?	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zou er gebeuren als morgen ineens iedereen doof was? (4-6) • Wat zou er gebeuren als er ineens geen benzine voor auto's meer zou zijn. (6-12)
 Nadeel	Neem een alledaags voorwerp. De kinderen noemen nadelen van dit voorwerp op. Bedenk daarna manieren om deze nadelen op te lossen .	Een paraplu (4-12) <ul style="list-style-type: none"> • heeft scherpe puntjes die in je ogen kunnen prikken • neemt veel plek in beslag • water loopt op je schoenen
 Combinatie	Benoem de eigenschappen van 2 voorwerpen die niet bij elkaar horen. Combineer deze eigenschappen in een totaal nieuw voorwerp.	<ul style="list-style-type: none"> • Een blad verandert van kleur en wordt gegeten door insecten. • Een muizenval zet je overal neer en doodt muizen. → Een mini-muizenval die van kleur verandert en insecten doodt.
 Verbeter	De kinderen verbeteren alledaagse voorwerpen. Je mag de volgende dingen doen: • groter of kleiner maken • iets eraf halen • iets erbij doen.	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe kun je deze step verbeteren? (4-6) • Hoe kun je dit skateboard verbeteren? (6-12 jaar)
 Alfabet	Bedenk woorden van A tot Z die bij een bepaald onderwerp of bij een bepaalde categorie horen.	<ul style="list-style-type: none"> • Fruit: appel - banaan - citroen (4-6) • Voetbal: arbiter - bidon - centrumspits - dekken (6-12)
 Variatie	Op hoeveel verschillende manieren kun je een bepaalde activiteit doen?	<ul style="list-style-type: none"> • Op hoeveel manieren kun je je schoenen aantrekken? (4-6) • Op hoeveel manieren kun je een huis schilderen? (6-12)
 Plaatje	Een plaatje dat niets met het onderwerp te maken heeft er tóch aan weten te koppelen . Of: Een totaal abstract plaatje. Hoe past dit bij het gekozen onderwerp?	<ul style="list-style-type: none"> • Wat heeft een plaatje van een kabouter te maken met de wc? (4-6) • Bedenk 10 manieren hoe dit plaatje bij dino's past. (6-12)

6.8 Het TASC-model

Het TASC-model¹¹ is ontwikkeld door Belle Wallace. TASC staat voor Thinking Actively in a Social Context. De projecten uit de Pittige Plus Torens werken volgens dit model voor leren-leren. Bij elk project werken de leerlingen zelfstandig op hun eigen niveau in kleine groepjes van twee of drie kinderen. Ze doorlopen tijdens elk project de verschillende fasen van het TASC-model (zie hieronder). Het 'onderzoekend leren' vindt met name plaats in de opdracht- en onderzoeksfase. Het ontwerpend leren vindt met name plaats in de ontwerp-, planning-, uitvoerings- en testfase. Tijdens het doorlopen van het gehele TASC-model gaan de leerlingen: oriënteren, onderzoeken, ontwerpen, plannen, testen, uitvoeren, presenteren en evalueren. De leerlingen hebben na iedere fase een 'reflectie moment' met de begeleider.

TASC = Thinking Actively in a Social Context

¹¹ Bron: www.creativekidsconcepts.com/pittigeplustorens

6.9 Voorbeeldles Projectklas groep 3

Een nieuw spel bedenken

Leerdoelen:

- *Samen leren:* Ik werk samen met anderen aan gemeenschappelijke doelen.
- *Communiceren:* Ik stel me open voor ideeën en meningen van anderen.
- *Zelfsturing:* Ik heb controle over mijn emoties en gedrag en kan dit reguleren.
- *Analytisch denken:* Ik houd overzicht en breng een logische samenhang aan.

Materialen:

- Boek: Toon Tellegen; blz 89; "Misschien wisten zij alles"
- Losse, niet bij elkaar behorende (spel)materialen.

Lesactiviteit 1:

Lees het verhaal voor over het verstoppertje spelen. Benoem tussendoor extra dat er geen spelregels zijn. Stel vragen zoals: Wat vinden we hiervan. Hoe gaat dit spel. Zouden jullie dit leuk vinden om te spelen; waarom wel/ niet. Wat gebeurt er als er geen regels zijn? Wat zijn de regels van het spel. Hebben jullie andere/ betere ideeën.

Opdracht:

Met de materialen gaan we samen een nieuw spel bedenken.

Iedereen denkt eerst zelf na; brainstormen in jezelf aan de hand van de materialen die je ziet.

Maak eventueel een mindmap.

We bedenken de regels en schrijven deze op.

We leggen het aan elkaar uit, luisteren naar elkaar en vullen elkaar aan.

We proberen het spel uit met elkaar door het echt te gaan spelen.

Evalueren: wat werkt, wat is leuk en wat niet, wat moeten we verbeteren/ aanpassen/ toevoegen?

In de eigen klas:

Bedenk nog betere spelregels of een uitbreiding op de regels die we hebben bedacht. Bespreek dit eventueel met elkaar als dit kan. Schrijf de regels gestructureerd op.

Neem de spelregels mee naar de volgende les. Eerst leggen we de bedachte regels aan elkaar uit en maken een keuze welke we willen gaan toepassen. We gaan het verbeterde spel met elkaar uitproberen. We geven elkaar tips en tops en kunnen het eventueel nog een keer verbeteren.

Extra vervolg: neem zelf spullen mee waarbij je regels hebt bedacht, ter uitbreiding van het spel dat we al bedacht hebben. Ga ter voorbereiding net zo te werk als de vorige keer.

6.10 Uitleg zorgniveaus

De zorgniveaus binnen Het Volle Leven zien er als volgt uit:

Zorgniveau 0 (basisondersteuning)

De leerling zit in de basisgroep, de instructieonafhankelijke groep of in de instructieafhankelijke groep van het groepsplan. Het gedrag, de sociaal-emotionele ontwikkeling en/of de thuissituatie vraagt geen speciale aandacht.

Zorgniveau 1 (extra ondersteuning voor de leerling in de groep door de eigen leerkracht)

De leerkracht signaleert dat de leerling zijn/ haar doel niet zal bereiken: de leerling profiteert onvoldoende van de basisondersteuning of het gedrag, de sociaal-emotionele ontwikkeling en/of de thuissituatie vraagt speciale aandacht.

De leerling heeft specifiekere onderwijsbehoeften en heeft extra ondersteuning nodig van de leerkracht, zodat hij binnen zijn groep in het groepsplan alsnog de gestelde doelen zal gaan bereiken. De leerkracht plaatst de leerling van zorgniveau 0 in zorgniveau 1.

Zorgniveau 2 (extra ondersteuning voor de leerling in of buiten de groep naar aanleiding van een leerling- of groepsbespreking)

Wanneer de leerkracht geen verbetering ziet aan het einde van zorgniveau 1 en zelf handelingsverlegen is, brengt hij/zij de leerling in tijdens de eerstvolgende leerling- of groepsbespreking met de IB'er. Samen wordt bekeken welke ondersteuning nodig is om aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerling en hoe de gestelde doelen uit het groepsplan bereikt kunnen worden.

Samen wordt bekeken welke ondersteuning deze leerling nodig heeft op het gebied van didactiek/gedrag/SEO/thuissituatie. In dit niveau kan ook worden bekeken of specialistische begeleiding gewenst is.

Zorgniveau 3 (externe analyse buiten de groep: MDO)

Wanneer het gestelde doel niet is bereikt en de leerkracht en IB'er zijn handelingsverlegen, dan wordt de leerling ingebracht in het MDO (Multi disciplinair overleg)

- Tijdens een leerling- of groepsbespreking wordt door de leerkracht en de IB'er besloten om de leerling aan te melden bij het MDO
- Na het MDO worden de interventies (afspraken) uitgevoerd.

Zorgniveau 4 (extern onderzoek naar onderwijsbehoeften door derden)

Wanneer het gestelde doel niet is bereikt en voor de leerkracht, IB'er en MDO leden blijven er vragen open staan, dan zal er onderzoek plaatsvinden om de vragen te beantwoorden.

- Leerkracht formuleert, eventueel in samenspraak met MDO leden en/of IB, een onderzoeksvraag en legt deze voor aan de ouders.
- Aanmelding bij onderzoeksinstantie en uitvoering onderzoek.
- Onderwijsbehoeften en handelingssuggesties, die voortkomen uit het onderzoek en overige aanwezige informatie (bijvoorbeeld uit eerdere MDO), worden door de leerkracht, met ondersteuning van de IB'er, omgezet in een individueel handlingsplan.
- Onderwijsbehoeften en handelingssuggesties worden uitgevoerd door de leerkracht, eventueel met ondersteuning van derden.
- Leerling komt terug in de agenda MDO als het resultaat van onderzoek bekend is.

Zorgniveau 5 (verwijstraject)

Wanneer in het MDO wordt besloten dat de huidige school niet kan aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerling, die voort zijn gekomen uit onderzoek en voorliggend traject (zorgniveau 0-4), om de gestelde doelen uit het groepsplan te bereiken, dan wordt er of een arrangement op een toelaatbaarheidsverklaring aangevraagd.

Zorgniveau 6 (administratief niveau)

Wanneer een leerling een arrangement of een toelaatbaarheidsverklaring heeft gekregen krijgt de leerling zorgniveau 6. Gedurende de uitvoering van het arrangement op school, blijft de leerling zorgniveau 6 behouden.